

BAŞKANLI PARLAMENTER SİSTEM BAĞLAMINDA FİN HÜKÜMET MODELİ

The Finnish Governmental Model In the Context of Parliamentary System
With President

Havvana YAPICI KAYA*

ÖZET

Türkiye’de siyasi gündemden düşmeyen hükümet sistemi tartışmaları, yeni anayasa çalışmaları sürecinde mevcut durum ve yapılabilecek değişiklikler bağlamında hız kazanacak gibi görünmektedir. Bu süreçte devlet başkanının halk tarafından seçilmesi dolayısıyla Ülkemize örnek olabilecek Fin modelinin incelenmesi önem arz etmektedir.

Sırasıyla İsveç ve Rus egemenlikleri altında olmuş ve bağımsızlık sonrasında 1919 ve 1999 Anayasaları olmak üzere iki anayasal deneyim yaşamış olan Finlandiya’da hükümet sistemleri sadece anayasal kurallar ve ilgili mevzuat çerçevesinde değil, siyasi aktörlerin mevzuat yorumları ile de şekillenmiş ve anayasal düzlemde yapılan değişiklikler, yaşayan anayasa uygulamalarının bir neticesi olarak ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede 1980’li yıllardan itibaren anayasa değişiklikleri, devlet başkanının yetkilerinin azaltılması yönünde ve sistemin parlamenterleştirilmesi amacına dönük olmuştur. En son 2011’de yapılan değişiklikler de bu amaca hizmet etmekte ve devlet başkanı ile hükümet arasındaki yetki paylaşımını netleştirmektedir.

Bu çalışma ile Fin hükümet sistemi 1999 Anayasası ve siyasi uygulamalar çerçevesinde incelenecek ve 2011 yılında yapılan anayasa değişiklikleri de çalışma kapsamında değerlendirilecektir. 1919 Anayasası döneminde devlet başkanının konumu ve Fin hükümet modeli de kısaca ele alınarak 1999 Anayasasıyla yeni hükümet modelinin seçimindeki etkenlerin ortaya konulması ve yeni dönemin anlaşılmasına katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Finlandiya, hükümet sistemleri, yarı başkanlık sistemi, başkanlı parlamenter sistem, halk tarafından seçilen başkan, iki başlı yürütme

ABSTRACT

As a topic remained on the political agenda of Turkey, debates on the government systems will gain speed within the context of studies on the new constitution. In this process reviewing the Finnish system would be a model for Turkey because of popularly elected president.

* TBMM Araştırma Hizmetleri Başkan Yardımcısı.

In Finland which was under the sway of Sweden and Russia respectively and experienced two constitutional periods of 1919 and 1999, government systems have been shaped not only with the constitutional rules but also interpretation of the existing legislation by political actors. Constitutional amendments in Finland are results of living constitution practices. In this context constitutional amendments made since 1980's are regarding reducing the power of president and parliamentarization of the system. In the context of this process, the distribution of authority between the president and the government is clarified by the 2011 constitutional amendment.

In this study, Finnish governmental system will be evaluated within the framework of the 1999 Constitution with political practices and the 2011 constitutional amendment. The position of the president and the governmental system in the period of 1919 Constitution will also be evaluated for understanding the reasons of the choice of the new government system in the 1999 Constitution and providing contribution to the understanding of the new period.

Keywords: Finland, government systems, semi presidential system, parliamentary system with president, popularly elected president, dual executive

GİRİŞ

612 Ülkemizde cumhurbaşkanının halk tarafından seçimini öngören 2007 Anayasa Değişikliklerini takip eden süreçte hükümet sistemi tartışmaları, Türkiye'deki hükümet sisteminin konumunu belirlemek üzerinde yoğunluk kazanmıştır. İktidarda bulunan Adalet ve Kalkınma Partisi tarafından hazırlatılan Ergun Özbudun anayasa taslağının kamuoyu tanıtımlarında da parlamenter sistem açısından cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesinin değil, yetkilerinin önemli olduğu vurgulanarak Fin sistemi ülkemize model olarak gösterilmiştir.¹ Türkiye'de yeni anayasa çalışmaları kapsamında hükümet sistemi değişikliğine gidilmeksizin parlamenter rejim ile yol alınırsa, cumhurbaşkanının yetkileri ve sorumluluğu noktasında oluşan sorunların, sembolik yetkilere sahip ve sorumsuz bir cumhurbaşkanı formülasyonu ile çözülebileceğine dair görüşler de vardır.² Bu çerçevede halk tarafından seçilen bir devlet başkanının yetki düzeyinin değerlendirilebilmesi açısından Finlandiya, incelenmeye değer bir model olarak ortaya çıkmaktadır.

¹ "Prof. Özbudun yeni anayasa taslağını anlattı", <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/418069.asp>, (ET:4/10/2011).

² Bkz. Yusuf Şevki HAKYEMEZ: "Hükümet Sistemi Arayışları ve Yeni Anayasa", Ece GÖZTEPE ve Aykut ÇELEBİ: **Demokratik Anayasa** içinde, Metis, 2012, s. 297.

Uygulamada, hükümet sisteminin başarısı veya başarısızlığı, siyasi sistemin işleyişine etki edeceğinden hükümet sistemi modelinin seçimi önem kazanmaktadır.³

Hükümet sistemi ayrımında anayasal kurallar ve diğer düzenlemelerin yanı sıra başka unsurlar da etkili olabilmektedir. Diğer bir deyişle siyasi sistem aktörleri tarafından hükümet sisteminin şekillendirilebildiği görülmekte⁴ ve siyasi, tarihsel ve kültürel alt yapı özellikleri de hükümet sistemlerinin şekillenmesinde etkili olabilmektedir.

Tarihsel süreçte Finlandiya, İsveç ve Rus egemenliği altında kalmıştır. İsveç egemenliği altında İsveç hükümet sistemi ve kültürü etkisi altında olan ve ulusal bir kimliği olmayan Finlandiya; Rus egemenliği altında özerk bir yönetime sahip olmuş ve bu süreçte bugünkü Finlandiya şekillenmeye başlamıştır.

Rusya'nın Fin siyasi kültürü üzerinde olumsuz etkileri de olmuştur. Fin siyasi hayatında devlet başkanının bazı dönemlerde tek adam konumuna gelmesi ve siyasi iktidarın kişiselleşmesi, o dönemin sınırsız iktidar geleneğinin yansımaları olarak değerlendirilmektedir.⁵

Bu çalışmanın konusunu, 1999 Anayasası'ndaki hükümet sistemine ilişkin düzenlemelerin siyasi uygulamaları da içerecek şekilde değerlendirilmesi oluşturmaktadır. 1919 Anayasası dönemi için özellikle siyasi uygulamalar kapsamında devlet başkanının konumu ve hükümet sistemi de ele alınacaktır. 2011 Anayasa Değişiklikleri de çalışma kapsamında konumuzla ilgili ölçüsünde değerlendirilecektir.

I. 1919 ANAYASASI DÖNEMİNDE DEVLET BAŞKANI VE FİN HÜKÜMET MODELİ

1919 Anayasası ile bağımsızlık öncesinde Çar tarafından kullanılan birçok yetki devlet başkanına verildiğinden⁶ monarşik eğilimleri olduğu

³ Yusuf Şevki HAKYEMEZ: **Yeni Anayasa'da Türkiye'nin Hükümet Sistemi**, SDE Anayasa Çalıştayları-3, Ankara, Eylül 2011, s. 5.

⁴ Aynı yönde bkz. Ersin KALAYCIOĞLU: "Siyasal Rejim Tasarımı ve Demokrasi", **İktisat Dergisi**, S. 338, 1999, s. 5.

⁵ Jaakko NOUSIAINEN: "The Finnish System of Government: From a Mixed Constitution to **Parliamentarism**", <http://www.om.fi/en/Etusivu/Perussaannoksia/Perustuslaki>, (ET:4.5.2009), s. 2.

⁶ Devlet başkanı 1919 Anayasa Değişikliklerine kadar parlamento üzerinde sınırsız fesih yetkisine sahipti (m. 27). Kanun önerme yetkisine de sahip olan (m. 18) devlet başkanının, 1987 Anayasa Değişikliklerine kadar veto ettiği kanunun kanunlaşabilmesi için en yakın seçimlerden sonra oluşacak parlamentonun kanunu aynen kabul etmesi gerekmekteydi (m. 19). Atama yetkileri açısından da oldukça güçlü bir konumda olan (m. 87) devlet başkanı, dış

iddiaları olsa da monarşik dönemde gözlenen pek çok düzenleme yeni sistemde olmadığından, 1919 Anayasası'ndaki monarşik eğilimin abartılmaması gerekir.⁷ Bununla birlikte 1919 Anayasası'nda devletin genel yönetimi konusunda yetkilendirilen hükümet ile üstün yürütme gücü kendisinde toplanan devlet başkanının (m. 2) yetkileri ne şekilde paylaşacağı konusunda bir netlik olmaması, pek çok farklı yoruma açık olarak siyasal sistemin işleyişine yansımıştır. Bu durum, özellikle dış ilişkiler⁸ alanında kendisini yoğun olarak ortaya koymuştur.

Fin siyasi tarihi, devlet başkanının sistem içerisindeki etkinliği açısından dört dönemde incelenmektedir: 1917-1939 yılları arası, ilk cumhuriyet; 1939-1944 yılları arası, savaş; 1944-1982 yılları arası, ikinci cumhuriyet ve 1982-2000 yılları arası parlamenterleşme dönemi.⁹

I. Cumhuriyet Dönemi'nde parti sisteminin parçalı/bölünmüş ve kutuplaşmış olmasından dolayı etkinliği düşük koalisyon hükümetleri kurulmuş ve hükümetler zayıf, istikrarsız ve kısa ömürlü olmuştur. Bu durum, devlet başkanlarını, yetkilerini oldukça etkin biçimde kullanmak zorunda bırakmıştır. Savaş Dönemi'nde hükümetler bütün partilerin katılımıyla ya da partilerin nitelikli çoğunluğu ile oluştuğundan, siyasal kararların alınması merkezileşmiştir. Bununla birlikte bu dönemde devlet başkanı ve oluşturulan savaş hükümeti güdülecek siyaseti birlikte belirlemişlerdir. II. Cumhuriyet Dönemi, devlet başkanlığının daha ağır bastığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde koalisyon hükümetlerinin

ilişkiler alanında da belirleyici durumdaydı (m. 33). 1991 Anayasa Değişikliklerine kadar hükümetlerin kurulmasında etkin rol oynayan devlet başkanının, başbakanı azline ilişkin olarak Anayasa'da herhangi bir düzenleme yer almamaktaydı (Hans Van Den BRANDOF: "The Republic of Finland", (Eds.) Lucas PRAKKE, Constantijn KORTMAN: **Constitutional Law of 15 EU Member States** içinde, Kluwer, Netherlands, 2004, s. 205; Heikki PALOHEIMO: "Divided Government in Finland: From a Semi-Presidential to a Parliamentary Democracy," (Ed.) Robert ELGIE, **Divided Government in Comparative Perspective** içinde, Oxford University Press, Oxford, 200, s. 99-101).

⁷ David ARTER: "Finland", (Ed.) Robert ELGIE, **Semi Presidentialism in Europe** içinde, Oxford University Press, Oxford, 1999, s. 53.

⁸ Anayasa'da Finlandiya'nın dış ilişkilerinin devlet başkanı tarafından belirlenmesi hükme bağlanmış ve hükümetin bu alandaki yetkisine dair herhangi bir ifadeye yer verilmemişti (m. 33).

⁹ Veriler, Finlandiya Devlet Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi ve bu sayfanın uzantısıyla Fin Ulusal Biyografi Sayfasındaki biyografik bilgilerden çıkarılmıştır. Bkz. <http://www.presidentti.fi/public/default.aspx?nodeid=41447&contentlan=2&culture=en-US>, (ET:19.07.2011).

varlığını koruması ve dış siyasetin beklenmedik koşulları güçlü bir başkanlığı gerektirmiştir.¹⁰

I. Cumhuriyet Dönemi'nde Fin siyasi sistemi uygulamalarının büyük oranda devlet başkanlarının kişiliğine bağlı olarak değiştiği söylenebilir. Bu dönemde genel olarak güçlü bir başkan, zayıf bir başkan izlemiştir. Güçlü devlet başkanının ardından ülkede daha yumuşak bir unsura ihtiyaç hâsıl olmuş, ancak bu sefer de devlet başkanının yönetimdeki yetersizliği güçlü bir devlet başkanına yönelime sebep olmuştur. Bunda büyük oranda devlet başkanının Seçiciler Kurulu¹¹ tarafından seçilmesi etken olmuştur. Nitekim Seçiciler Kurulu üzerinde siyasi partilerin etkinliği, güçlü bir başkan, zayıf bir başkanın izlemesi şeklinde bir döngüyü doğurmuştur.¹²

İlk başkan Ståhlberg, dış politikaya ilişkin kararlarını, dışişleri bakanının da görüşünü alarak bakanlar kurulunun haftalık toplantısında alma şeklinde bir teamül geliştirmiştir. Yabancı devletlerin temsilcilerini de sadece dışişleri bakanıyla birlikte kabul etmiştir.¹³ Böylece dış politika alanındaki yetkilerini hükümet ile birlikte ve uyumlu bir şekilde kullanmıştır.

Bu dönemde yürütme organının başının başbakan olduğu söylenebilir. Nitekim devlet başkanı yetkilerini tarafsız devlet başkanı sıfatına uygun bir şekilde kullanmıştır. Küçük bir parti üyesi olmasından dolayı zayıf bir siyasi pozisyona sahip olabilen Ståhlberg, kapsamlı bir ulusal liderlik politikası izleyememiştir. Bununla birlikte Ståhlberg de devlet başkanlığı

¹⁰ PALOHEIMO: "Divided Government in Finland: From a Semi-Presidential to a Parliamentary Democracy", s. 86-95.

¹¹ 1919 Anayasasının ilk düzenlemesine göre devlet başkanı seçiminde öncelikle halk, devlet başkanını seçecek olan 300 kişilik bir seçiciler kurulunu seçmekte ve devlet başkanı bu kurul tarafından seçilmekteydi. 1987 yılında bu yöntemde de değişikliğe gidilmiştir. Buna göre yine iki aşamalı olan devlet başkanlığı seçiminde halk ilk aşamada hem devlet başkanına hem de seçiciler kuruluna oy verecekti. İlk aşamada, kullanılan oyların salt çoğunluğunu alan devlet başkanı aday, devlet başkanı seçilmiş olmaktadır. Aksi takdirde Seçiciler Kurulu seçime katılan devlet başkanı adayları arasında devlet başkanını seçmekteydi (İlker Gökhan ŞEN: "1919'dan 2000'e Finlandiya: Anayasal ve Siyasi Gelişmeler", DEÜHFD, C.7, S. 2, 2005, s. 242). Bununla birlikte devlet başkanlarının tümü bu yöntemle seçilmemiştir. Parlamento tarafından seçilenler olduğu gibi özel kanunla devlet başkanı olanlar da olmuştur. (Finlandiya Devlet Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, "Election of the President" başlığı, <http://www.president.fi/public/default.aspx?nodeid=41437&contentlan=2&culture=en-US>, (ET:11/10/2011)).

¹² Ståhlberg'i (güçlü), Relander (zayıf); Relander'i, Svinhufvud (güçlü) ve Svinhufvud'u da Kallio (zayıf) takip etmiştir (Maurice DUVERGER: "Yeni Bir Siyasal Sistem Modeli: Yarı Başkanlık Hükümeti", (Çev./Ed.) Mehmet TURHAN: **Devlet ve Hukuk Üzerine Yazılar** içinde, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1996, s. 80).

¹³ ARTER: "Finland", s. 54.

döneminde tamamen sistem dışında kalmamış, hükümetlerin oluşumunda aktif rol oynamış ve hükümetin önerisi aksine parlamentoyu feshedebilmiştir.¹⁴ Ståhlberg'in böylece sistem içerisinde başat rol oynayan devlet başkanlığı anlayışını, sonraki dönemlere miras olarak bıraktığı söylenebilir.¹⁵ İlk devlet başkanlarının takındıkları tavırlar, daha sonrakiler için davranışsal modeller olmaktadır. Finlandiya'da da ilk devlet başkanı anayasal konumunu kendisine siyasal iktidar açacak şekilde okumuş, sonrakiler de bu yolda devam etmiştir.¹⁶

II. Cumhuriyet Döneminde devlet başkanı baskın olmuştur. Başkan Paasikivi (1946-1956), dış politika alanında oldukça etkin bir rol üstlenmiştir.¹⁷ Kekkonen (1956-1981) dönemi de 1939'da Sovyetler Birliği ile yapılan savaş sonrasında dış politikanın devlet başkanının ellerine emanet edilmesi biçimindeki süreci müteakiben devlet başkanının yetkilerinin güçlenmesi ile sonuçlanmıştır.¹⁸ Koivisto, devlet başkanı olmasıyla birlikte dış politika liderliğini elinde bulundurma niyetini ve kendisini iç politika konularında sorumlu görmediğini açıkça ortaya koymuştur. Dış politika konularında ise parlamentodaki çalışmalara dahi katılmıştır.¹⁹ Koivisto (1982-1994) dış politika konusunda yetkisini o derede ileriye götürmüştür ki 1991'de Baltık Devletlerinin geleceğine dair olarak devlet başkanı tarafından alınan bazı kararlar, bakanlar kurulu tarafından gazetelerden öğrenilmiştir.²⁰ Koivisto, bu yaklaşımına rağmen 1994'te Parlamento açılış konuşmasında siyasi vasiyetini dış politikada devlet başkanı merkezli yapının değiştirilmesi yönünde ortaya koymuştur.

Diğer yandan dışışleri ve içişleri arasında bir ayırım yapmanın zorluğu nedeniyle devlet başkanları dışışlerinde gerçekleştirdikleri üstün konumlarını içişlerine de yansıtabilmişlerdir. Paasiviki, yüksek

¹⁴ Jaakko NOUSIAINEN: "From Semi Presidentialism to Parliamentary Government: Political and Constitutional Developments in Finland", *Scandinavian Political Studies*, V.24, No.2, 2001, s. 99-100.

¹⁵ PALOHEIMO: "Divided Government in Finland: From a Semi-Presidential to a Parliamentary Democracy", s. 87.

¹⁶ Şule ÖZSOY: **Başkanlı Parlamentar Sistem (Cumhurbaşkanının Halk Tarafından Seçildiği Parlamentar Hükümet Modeli ve Türkiye İçin Tavsiye Edilebilirliği)**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 205.

¹⁷ DUVERGER: *agm.*, s.81.

¹⁸ ARTER: "Finland", s.57.

¹⁹ NOUSIAINEN: "From Semi Presidentialism to Parliamentary Government: Political and Constitutional Developments in Finland", s. 101.

²⁰ Jaakko NOUSIAINEN: "Finland: Ministerial Autonomy, Constitutional Collectivism and Party Oligarchy," (Eds.) Michael LAVER-Kenneth A. SHEPSLE, **Cabinet Ministers and Parliamentary Government** içinde, Cambridge University Press, New York, 1994, s. 97.

bürokratların atanması konusunda iradesini, hükümete zorla kabul ettirebilmiştir. Kendinden önceki başkanların tümü, hükümetin tavsiyesi dışında hareket etse de Paasiviki yükselmeye kademliliği esas alarak bunu sistematikleştirmiştir. Hükümet ise fikir aykırılıklarından kaçınmak için devlet başkanını hoşnut edecek adayları tavsiye etmeye başlamıştır.²¹

Kekkonen, dışişlerindeki tartışmasız iktidarını ülkenin iç siyasetine de kolaylıkla taşımış ve neredeyse 25 yıl ülkeyi tek başına yönetmiştir. Bütün önemli iç meselelerde, devlet başkanı, “bilgilendirilme” gibi birtakım siyasi uygulamalarla yürütmenin başı durumuna gelmiş ve hükümetin icrai yetkileri devlet başkanının eline geçmiştir.²²

Kekkonen’i müteakiben halefi olan Koivisto tarafından da Sovyetler Birliği’ne karşı denge siyaseti devam ettirilmiştir. Ancak, 1991’de Sovyetler Birliği’nin dağılmasını takip eden yıllarda Rusya’da gerçekleştirilen reformlar, Finlandiya’nın iç ve dış politikasında da önemli değişiklikleri getirmiştir.²³

1982–2000 yılları arasındaki parlamentarizasyon sürecinde, başbakanın yetkileri açıkça artmıştır. Başbakan Kalevi Sorsa (1982-1987) zamanında başbakanın dış politika alanındaki gücü de artmıştır. Ahtisaari döneminde (1994–2000), başbakan, yürütmenin etkili başı olarak devlet başkanının karşısında yerini almıştır.²⁴

1919 Anayasası’nda yer alan, “*Devlet Konseyi üyelerinin devlet başkanı tarafından atanacağı ve parlamentonun güvenoyuna sahip olması gerektiği*” yönündeki hüküm (m.36), uygulamada çok partili parlamento düzeninde hükümetin kurulmasında devlet başkanının etkinliğini artırmaya sebep olmuştur.²⁵

Devlet başkanının, başbakanın seçilmesinde rolünü kısıtlayan 1991 değişikliklerine kadar²⁶ devlet başkanı, hükümetlerin kurulmasında aktif rol oynamıştır. Uygulamada devlet başkanı, seçimleri müteakiben Meclis Başkanı ve parlamento grupları başkanları ile görüşerek hangi partilerin koalisyonu oluşturabileceği konusunda bir nabız yoklaması yapmaktaydı.

²¹ DUVERGER: *agm.*, s. 81.

²² NOUSIAINEN: “**Finland: Ministerial Autonomy, Constitutional Collectivism and Party Oligarchy**”, s.101.

²³ BRANDHOF: *agm.*, s. 192.

²⁴ Heikki PALOHEIMO: “**The Rising Power of the Prime Minister in Finland**”, *Scandinavian Political Studies*, V.26, No.3, 2003, s. 223.

²⁵ ŞEN: *agm.*, s. 243.

²⁶ ŞEN: *agm.*, s. 244.

Başbakanın, devlet başkanı tarafından atanması sonrasında dahi devlet başkanının hangi partilerle görüşülebileceği ya da kimlerin bakan atanabileceği konusunda ilgili başbakanı yönlendirdiği görülmektedir. Görevlendirilen kişinin, hükümet programı ve bakanlıkların paylaşımı konusunda diğer partilerle uzlaşmaya varmasının ardından devlet başkanı tarafından başbakan ve bakanların ataması yapılmaktaydı.²⁷ Devlet başkanının, hükümetlerin kurulmasındaki etkin rolünde en önemli nedenin, parlamentoda belirli bir çoğunluk oluşturulamaması ve parçalanmış parti yapılanması olduğu söylenebilir.²⁸

Kekkonen, hükümetin kurulmasındaki yetkisini en geniş şekilde kullanmıştır.²⁹ Paasiviki ve Kekkonen dönemlerinde, başbakanlar, devlet başkanının gölgesinde görev ifa etmişlerdir. Başbakan devlet başkanı tarafından seçilmiş, zaman zaman onun tarafından görevinden alınmış ve kabineler genellikle kısa süreli olmuştur.³⁰

Başkanın hükümetin kurulmasına müdahalesinde en son uygulama, 1987 yılında Başkan Koivisto'nun Merkez Partisi ve Ulusal Koalisyon Partisi arasındaki koalisyonu bozmasıyla oluşmuştur. Başkan, muhtemel koalisyon ortaklarını da ortaya koyarak adres göstermiştir.³¹ Başkan Koivisto, bazı politikacıların sosyalist olmayan bir hükümet kurulması yönünde gizli anlaşmalar yapmaları karşısında önceden belirlenmiş bir rolü oynamak istememiş ve Sosyal Demokratlar ve Ulusal Koalisyon Partisi tarafından başbakanlığını Harri Holkeri'nin üstleneceği bir hükümetin kurulması yönünde aktif rol almıştır.³²

Böylece Anayasada herhangi bir değişiklik olmaksızın yürütme organı içinde yetki paylaşımı dönemden döneme farklılık göstermiştir. Dag Anckar'ın³³ deyişiyle Fin sistemi devlet başkanları açısından “açık büfe” (*buffet table*) niteliğindeydi. Başkanlar anayasal büfe masasından aktif

²⁷ BRANDHOF: **agm.**, s. 205.

²⁸ ARTER: “**Finland**”, s. 55.

²⁹ ŞEN: **agm.**, s. 243.

³⁰ David ARTER: “The Prime Minister in Scandinavia: ‘Superstar’ or Supervisor?”, **The Journal of Legislative Studies**, V.10, No.2-3, 2004, s. 113. Ayrıca bkz. David ARTER: “Kekkonen’s Finland: Enlightened Despotism or Consensual Democracy?”, **West European Politics**, 4/3, 1981, s. 219-234.

³¹ Tapio RAUNIO: “The Changing Finnish Democracy: Stronger Parliamentary Accountability, Coalescing Political Parties and Weaker External Constraints”, **Scandinavian Political Studies**, V.27, No.2, 2004, s. 136.

³² Fin Ulusal Biyografi Sayfası, “(Koivisto, Mauno (1923 -))”, <http://www.kansallisbiografia.fi/english/?id=633>, (ET:11.9.2011).

³³ Dag ANCKAR: “Jäähvyäiset semipresidentialismille” (Farewell to Semi-presidentialism), **Politiika**, C.42, S.1, s. 9-14.

olarak kullanacakları yetkileri seçmekteydiler. Böylece bazı devlet başkanları yetkilerini kullanırken oldukça ılımlı bir şekilde hareket ederek yürütme organının parlamenter tarafına alan bırakırken; bazı başkanlar yetkilerini daha aktif olarak kullanma yolunu seçmişlerdir.³⁴ Başkan Kekkonen, Anckar'ın da belirttiği gibi boğazına düşkün bir başkan olmuştur. Hiçbir Fin devlet başkanı, başkanlık yetkilerinin kullanılmasında onun kadar muhafazakâr olmamıştır.^{35, 36}

Yukarıda zikredilen maddi anayasa kuralları ve yaşayan anayasa uygulamaları göz önünde bulundurulduğunda 1919 Anayasası döneminde Fin hükümet sisteminin yerinin tespit edilmesi mümkündür.

Lijphart'a göre, sistemin asıl dönüşümünü sağlayan unsur, başkanın halk tarafından seçilmesi değil, anayasal yetkilerinin boyutudur. Bu çerçevede bir sistemde devlet Başkanı ya da başbakanın hangisinin daha güçlü olduğunun belirlenmesi, sistemin başkanlık sistemi ya da parlamenter sistem olduğunun tespitini sağlayacaktır.³⁷ Bu çerçevede Lijphart, Finlandiya'yı sınıflandırırken son derece zorlanmış, başkanlık sistemi ya da parlamenter sistem olarak değil, bu ikisi arasında karma bir model olarak adlandırmıştır.³⁸

Duverger, genel oyla seçilen ve oldukça geniş yetkilere sahip olan devlet Başkanı ve parlamentoya karşı sorumlu olan başbakan ve hükümetten müteşekkil yürütme organlarından oluşan sistemleri “*yarı başkanlık sistemi*” olarak nitelemekte ve Finlandiya'yı devlet başkanlığı ile hükümetin dengede olduğu ülkeler arasında saymaktadır. Devlet başkanları ile hükümetin nispeten eşit yetkilere sahip olduğu bu sistemlerde gerçek bir iki başlılık yaşanmaktadır.³⁹

Sartori, devlet başkanının halk tarafından seçilmesini bizatihi yarı başkanlık rejimi sayılmak için yeterli bulmadığı gibi, maddi anayasa

³⁴ PALOHEIMO: “**The Rising Power of the Prime Minister in Finland**”, s. 222-223.

³⁵ PALOHEIMO: “**The Rising Power of the Prime Minister in Finland**”, s. 223.

³⁶ Fin-Sovyet ilişkileri açısından 1958'deki Gece Donu (*Night Frost*) ve 1961'deki Nota (*Note*) olmak üzere iki krizde Kekkonen'in kararları, dış politikayı diğer politiklardan ayrı ve Devlet başkanına ayrılmış bir alan olarak tutmasını ve dış ilişkiler bakanını kişisel bir araç olarak kullanmasını sağlamıştır. Ancak bu krizlerin ardından Kekkonen, dış politikayı kontrol edebilmek için iç politikada da söz sahibi olmanın gerekli olduğuna karar vermiştir (ARTER: “**Finland**”, s. 57,58).

³⁷ Arend LIJHART: **Çağdaş Demokrasiler, Yirmibir Ülkede Çoğunlukçu ve Oydasmacı Yönetim Örüntüleri**, (Çev.) Ergun ÖZBUDUN, Ersin ONULDURAN, Türk Demokrasi ve Siyasal İlimler Derneği Ortak Yayını, Ankara, s. 64-65.

³⁸ LIJHART: **age.**, s. 64-65,80.

³⁹ DUVERGER: **agm.**, s. 78-84.

anlamında güçlü anayasal yetkilere rağmen bu yetkilerin uygulamada kullanılmadığı ülkeleri, diğer bir deyişle yaşayan anayasanın cumhurbaşkanının yetkilerinin içini boşalttığı sistemleri yarı başkanlık sistemi saymayarak bu sistemleri parlamenter sisteme dâhil etmektedir. Sartori'ye göre, 1919 Anayasası'na göre Fin sistemi, başkanın dolaylı yollardan seçilmesi dışında yarı başkanlık sistemi olarak nitelendirilebilir.⁴⁰

1919 Anayasası döneminde; iki başı yürütme yapılanmasının olduğu, hükümetin yasamanın güvenine dayandığı, devlet başkanının parlamentoyu feshedebildiği, devlet başkanının doğrudan halk tarafından seçildiği ve güçlü yetkilerle donatıldığı göz önünde bulundurulduğunda Fin hükümet sisteminin bu dönemde “yarı başkanlık sistemi” özelliklerini taşıdığı görülmektedir.

Yarı başkanlık sisteminin ikili otorite yapısı, yürütme organı içerisinde farklı dengelere ve değişken üstünlüklere imkân tanımaktadır.⁴¹ Diğer bir deyişle bu durum güç ilişkisinin devlet başkanı ve başbakan arasında gidip gelmesine sebep olmuştur. Bu da Finlandiya'da uygulanan yarı başkanlık sisteminin kendi içinde farklı dönemlere ayrılmasına temel teşkil etmiştir.

1919 Anayasası döneminde yürütmenin iki başı arasında yetki dağılımı konusunda bir netlik bulunmaması da siyasal sistemde farklı uygulamalara sebep olabilmıştır. “Bununla birlikte Fin sisteminde yetkilerin paylaşımı anlamında tam bir netlik olmaması sistemi krize götüren bir etmen olarak işlev görmemiştir.”⁴² Bunda şüphesiz Finlerin oluşturmayı başardıkları ve yaşamın her alanına yansıtılabildikleri uzlaşma kültürünün etkisi büyüktür.

Buradan ulaşılabilecek sonuç, ülkedeki demokrasinin yaşama şansının hükümet sisteminin türünden çok anayasa kuralları, siyasi parti sistemi

⁴⁰ Giovanni SARTORI: **Karşılaştırmalı Anayasa Mühendisliği, Yapılar, Özendiriciler ve Sonuçlar Üzerine Bir İnceleme**,(Çev.) Ergun ÖZBUDUN, Yetkin Yayınları, Ankara, 1997, s. 167-168.

⁴¹ SARTORI: **age.**, s. 174.

⁴² Matthew Soberg SHUGART-John M. CAREY: **Presidents and Assemblies: Constitutional Design and Electoral Dynamics**, Cambridge University Press, Cambridge,1992, s. 61, Nur ULUŞAHİN, **Saf Hükümet Sistemleri Karşısında İki Başlı Yürütme Yapılanması**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2007, s. 140'tan naklen.

gibi diğer kurumlarla ilişkili ve her ülkenin içinde bulunduğu iktisadi, sosyal, siyasi, tarihsel ve kültürel faktörlere bağlı olduğudur.⁴³

II. ANAYASADA REFORM SÜRECİ

Anayasal reform düşüncesi, 1960'larda ortaya çıkmıştır. 1970'li yılların başında konunun ele alınması için bir komisyon oluşturulmuş, ancak komisyonun çalışması siyasi partiler arasında anayasa değişikliği konusundaki anlaşmazlıklar dolayısıyla güçleşmiştir. Komisyonun 1975'teki raporu, kapsamlı bir değişiklik için zamanın olgunlaşmadığını ortaya koymuştur. Ancak 1980 ve 1990'lı yıllarda sık sık ve bazen önemli değişiklikler yapılmış ve kapsamlı bir anayasal reform siyasi olarak gerekli görülmeğe başlanmıştır.⁴⁴

Hükümet sistemi ile ilgili olarak 1983, 1987 ve 1991 yıllarında kapsamlı değişiklikler yapılmıştır.

Reform sürecinde iki temel etken vardır. Bunlardan ilki, dört kanuna dayanan anayasal hükümlerin tek bir metinde toplanmasıdır. Finlandiya'nın bağımsızlık yıllarına kadar giden bu kanunlar; 1919 tarihli Anayasa, 1928 tarihli Parlamento Kanunu, 1922 tarihli Parlamentonun Bakanlar Kurulu Üyeleri, Adalet Şansölyesi ve Kamu Denetçisinin Kanuna Aykırı Eylemlerini Denetimine Dair Kanun ve 1922 tarihli Yüce Divan Hakkında Kanun'dur. 1995'te Finlandiya'nın AB'ye üyeliği sonrasında bazı değişiklikler yapılmış olmakla birlikte anayasal kanunların uyumsuz ve bütünleşmemiş olması riski ile karşı karşıya kalınmıştır. Reform, anayasal metinlerin güncellenmesi ve bunların tek bir anayasal metinde bütünleştirilmesi amacına dayalıdır.⁴⁵

Diğer etken ise anayasanın parlamenterleştirilmesidir. Kekkonen döneminin sona ermesinin ardından parlamentarizasyon süreci başlamıştır. Koivisto ve siyasi elitler, parlamentonun pozisyonunun

⁴³ Serap YAZICI: **Başkanlık ve Yarı-Başkanlık Sistemleri: Türkiye İçin Bir Değerlendirme**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2002, s. 3.

⁴⁴ Kati KULOVESI: "International Relations in the New 'Constitution of Finland'", **Nordic Journal of International Law**, 69, 2000, s. 514; Anayasa'nın kabulünden itibaren çok uzun bir dönem Anayasa'da değişiklik yapılmamıştır. Bu durum, istisna kanunların (*exceptive law*) kullanımına dayanmaktadır. Bu kanunlarla, Anayasa'nın nitelikli çoğunlukla değiştirilmesi kuralına uyulmaksızın, esasa ilişkin değişiklik yapılabilir (Seppo TIITINEN: "Constitutional Reform in Finland", **Constitutional and Parliamentary Information:104**, <http://www.asgp.info/Resources/Data/Documents/NJTCYJYUTISQLTGTTUWUWLCDXVEPCE.pdf>, s. 104-105, (ET:26.7.2011); Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Dag ANCKAR: "Evading Constitutional Inertia: Exception Laws in Finland", **Scandinavian Political Studies**, V.11, No.3, 1988, s. 195-210.

⁴⁵ KULOVESI: **agm.**, s. 514.

güçlendirilmesi ve başkanın yetkilerinin sınırlandırılmasına taraftar olmuştur.⁴⁶ Koivisto, bu amaçla başkanlığı döneminde Kekkonen'in yaptığından farklı olarak birçok konuya müdahale etmemeye çalışmıştır.⁴⁷

Sistemin parlamenter sisteme gidişinde diğer etkenler;

a. Sovyetler Birliği'nin yıkılışı,

b. Finlandiya'nın AB'ye katılımı sonrasında uluslararası ilişkilere ilişkin olarak ulusal düzlemde karar almak için daha geniş parlamenter katılım ihtiyacının artması,

c. Siyasi partilerin koalisyon kurma kapasitelerinin artması,
olarak sıralanabilir.⁴⁸

Bununla birlikte Kekkonen'in otoriter başkanlık süreci, 1984-2003 yılları arasındaki anayasa değişikliklerinin en önemli sebebi olarak görülmektedir. Bu süreçte, devlet başkanının yetkileri kademeli olarak azaltılmış ve bu alanda 1999 Anayasası'nın temelleri atılmıştır. Bunda iç ve dış siyasi koşulların etkisiyle güçlü bir devlet başkanına ihtiyacın kalmamış olması da etkili olmuştur.

622

1994 yılında hükümet, parlamentonun da girişimiyle anayasanın tümünün yeniden yazımı ile ilgili çalışmaları başlatmıştır. Bu çalışma, hükümet kanadında araştırmacılar ve üst düzey kamu görevlileri tarafından gerçekleştirilmiş, bunu müteakiben parlamentoda partilerden oluşan bir komisyon ile çalışmalar yürütülmüştür. Bu Komisyon, anayasa için hazır bir çerçeveyi önünde bulmuş ve Komisyona içerik olarak boş olan maddeleri doldurmak kalmıştır.⁴⁹

Yeni Anayasa, Parlamento'da 11 Haziran 1999'da 2'ye karşı 175 oyla kabul edilmiş⁵⁰ ve 1 Mart 2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

1999 Anayasasıyla getirilen düzenlemeler ya da 80'li, 90'lı yıllarda yapılan anayasal reformlar sistematik bir yaklaşımdan yoksun

⁴⁶ Tapio RAUNIO: "The Changing Finnish Democracy: Stronger Parliamentary Accountability, Coalescing Political Parties and Weaker External Constraints", *Scandinavian Political Studies*, V.27, No.2, 2004, s. 145.

⁴⁷ SARTORI: *age.*, s. 174.

⁴⁸ PALOHEIMO: "The Rising Power of the Prime Minister in Finland", s. 240.

⁴⁹ NOUSIAINEN: "From Semi Presidentialism to Parliamentary Government: Political and Constitutional Developments in Finland", s. 105.

⁵⁰ KULOVESI: *agm.*, s. 514.

bulunmakta ve teorik tutarlılık gösteren bir hükümet sistemi anlayışını da içermemektedir.⁵¹

Diğer mevzuata göre anayasalar, hukuki geçerliliği oldukça değişken geniş ve esnek yorumlanabilecek hükümler içerebilir. Özellikle eski monarşilerde anayasalar, parlamenter uygulamanın yıllar evvel ilga ettiği birçok hüküm içerebilir. Bu, devlet başkanının pozisyonuna da uygulanabilir. Diğer bir deyişle krallar ve devlet başkanları genellikle bağımsız olarak hiç uygulamadıkları görev ve yetkilerle anayasal düzlemde yüklü olabilirler. Fin Anayasası, esnek olduğundan başkanlık gözlüğüyle ya da parlamenter gözlükle okunabilir. Her durumda, anayasa hükümleri, yüksek bir yönlendirme kapasitesi olduğu gerçeği göz önünde bulundurularak formüle edilmelidir.⁵² Nitekim 1919 Anayasası döneminde, siyasi aktörlerce anayasal kuralların farklı yorumlanabilmesi ve bu çerçevede aynı yapı içerisinde farklı güç dağılımının gözlenmesi büyük oranda anayasal hükümlerin yorum esnekliğinden kaynaklanmıştır.

III. 1999 ANAYASASINDA HÜKÜMET SİSTEMİ

Hükümet sistemleri analizinde öncelikle devlet başkanının halk tarafından seçilip seçilmediği tespitine gidilmelidir. Bunu müteakiben başkanın anayasal yetkileri irdelenmeli ve son olarak yürütme organının yapısı ve hükümetin parlamentoya karşı sorumlu olup olmadığı ele alınmalıdır.⁵³ İki kanatlı yürütme organı yapısında, organı oluşturan öğeler arası ilişkiler de bu analizde önemlidir.

Bu bağlamda 1999 Anayasası tarafından kurulan hükümet sistemi; Devlet başkanının seçimi, Devlet başkanının anayasal yetkileri ve devlet başkanı-hükümet ilişkileri çerçevesinde ele alınacaktır.

A. Devlet Başkanı Seçimi

1999 Anayasası'nın devlet başkanı seçimine dair hükümleri, 1991'de bu alanda yapılan değişikliklerin bir tekrarı niteliğindedir.⁵⁴

⁵¹ Antero JRÄNKI: "Presidential Elements in Government: Finland: Foreign Affairs as the Last Stronghold of the Presidency", *European Constitutional Law Review*, V.3, No.2, 2007, s. 297-298.

⁵² NOUSIAINEN: "From Semi Presidentialism to Parliamentary Government: Political and Constitutional Developments in Finland", s. 106.

⁵³ Levent GÖNENÇ, "Hükümet Sistemi Tartışmalarında 'Başkanlı Parlamenter Sistem' Seçeneği", *Güncel Hukuk*, S.44, 2007, s. 40.

⁵⁴ ÖZSOY: *age.*, s. 116.

Devlet başkanı, doğrudan halk tarafından 6 yıl için seçilmektedir. Devlet başkanı olmak için doğuştan Finlandiya vatandaşı olmak gerekmektedir. Aynı kişi ardı ardına ikiden fazla defa devlet başkanı seçilememektedir.

En son yapılan seçimler sonucunda, parlamentoda en az 1 sandalye kazanmış olan siyasi partiler ile oy verme yeterliğine sahip en az 20.000 kişi tarafından devlet başkanı adayı gösterilebilmektedir. Seçimde, kullanılan oyların salt çoğunluğunu alan aday devlet başkanı seçilmiş olmaktadır. Adaylardan hiçbirinin salt çoğunluğa ulaşamaması durumunda, en fazla oy alan iki aday arasında yapılan seçim sonucunda en fazla oy alan aday devlet başkanı seçilebilmektedir. Sadece tek bir adayın gösterilmesi durumunda ise seçim sürecine gidilmeksizin ilgili aday, devlet başkanı olarak atanır (m. 54).

B. Devlet Başkanının Yetkileri

1. Devlet Başkanının Parlamento Fesih Yetkisi

1919 Anayasası'nda 1991'de devlet başkanınca parlamentonun feshi konusunda yapılan değişikliğin 1999 Anayasası'na aynen alındığı görülmektedir. Anayasa, devlet başkanı tarafından seçimlerin yenilenmesine, “fesih (*dissolution*)” tabirini kullanmamakta, “olağanüstü parlamento seçimleri (*extraordinary parliamentary elections*)” tabirini kullanmaktadır.

Buna göre, devlet başkanı, Başbakanın gerekçeli talebi üzerine parlamento grupları ile de müzakere ederek Parlamento Feshedip seçimlere çağrı yapabilir (m. 26).

Devlet başkanına anayasada böyle bir takdir hakkı verilmiş olmakla birlikte şartlar gerçekleşmesine rağmen feshetmeme yönünde bir direniş gösterilebilmesi, siyasi bazı şartlara bağlı olarak ortaya çıkabilir ve her zaman da devlet başkanı lehine sonuçlanmayabilir.⁵⁵

2. Yasama Yetkileri

a. Veto Yetkisi

Parlamento tarafından kabul edilen kanun, onaylanmak üzere devlet başkanına sunulur. Devlet başkanı üç ay içerisinde söz konusu kanun üzerinde onay yetkisini kullanır. Bu aşamada devlet başkanı ayrıca Yargıtay'dan (*Korkein Oikeus*) ya da Danıştay'dan (*Korkein Hallinto-*

⁵⁵ ÖZSOY, age., s. 143.

oikeus) kanuna ilişkin görüş alabilir. Onaylanmayan kanun bir daha görüşülmek üzere parlamentoya gönderilir. Üç ay içerisinde onaylanmamış kanunlar parlamentoya iade edilmiş kabul edilir. İlgili kanun, parlamento tarafından esasa dair herhangi bir değişiklik olmaksızın kabul edilirse, onaylama olmaksızın yürürlüğe girer. Parlamento tarafından kabul edilmeyen kanun hükümsüz kalır (m.77-78). Ancak yapılan değişikliklerin esasa dair olup olmadığına nasıl bir mekanizmayla karar verildiği hususunda açıklık bulunmamaktadır.

Yukarıda da ifade edildiği üzere, devlet başkanı tarafından onaylanmamış kanunlar, parlamento tarafından esasa dair herhangi bir değişiklik olmaksızın kabul edilirse, devlet başkanı tarafından onaylanmaksızın yürürlüğe girmesi mümkün görünmektedir. Bu anlamda bir kanun önerisi devlet başkanı onayı olmaksızın da kanun olabildiğinden devlet başkanının yetkisi sadece geciktirici niteliktedir.⁵⁶

Devlet başkanı tarafından onaylanmayan kanunun, parlamento tarafından hazır bulunanların çoğunluğuyla kabul edilmesi gerekmektedir (m.78). Bu anlamda da devlet başkanının onaylamama yetkisi, geciktirici niteliktedir.

b. Yasama Sürecini Başlatma Yetkisi

Yeni Anayasa'da, devlet başkanı yasama yetkilerinin kullanımı konusunda geçmiş döneme oranla daha az role sahiptir.⁵⁷ Nitekim devlet başkanının kanun önerisi sunma yetkisi bulunmamaktadır. Buna göre, kanun önerileri, hükümet veya herhangi bir parlamento üyesi tarafından sunulabilmektedir (m.70).

c. Kanunun Anayasa'ya Aykırılığı Konusunda Başvuru Yetkisi

Devlet başkanının parlamento tarafından kabul edilen kanunun Anayasaya aykırılığı konusunda herhangi bir iptal başvurusu yapma yetkisi bulunmamaktadır.

1999 Anayasası'na göre, mahkemelerin kanunların Anayasa'ya uygunluğunu denetleme yetkisi vardır. Buna göre mahkeme görüşülmekte olan konu ile ilgili kanunun Anayasa'ya açıkça aykırı olduğunu görürse, söz konusu kanunu uygulamaktan kaçınarak Anayasa hükümlerine öncelik verir (m.106). Görüldüğü üzere bu yetki,

⁵⁶ RAUNIO: **agm.**, s. 146.

⁵⁷ BRANDHOF: **agm.**, s. 200.

görülmede olan bir davada uygulanacak olan mevzuatın Anayasaya uygunluğunun denetimi ile sınırlıdır.⁵⁸

İlgili kanun önerisi Parlamento sürecinden geçerken, komisyon aşamasında, Anayasa Hukuku Komisyonu tarafından anayasaya uygun olup olmadığı yönünde bir denetimden geçirildiğinden mahkemeler bu yöndeki denetimi nadiren gerçekleştirmektedir. Bu Komisyon bazı eserlerde, “*Fiili Anayasa Konseyi*” olarak da adlandırılmaktadır. Her yıl yaklaşık 10 rapor hazırlayan Komisyonun görüşü, bağlayıcı olmamakla birlikte, uygulamada genellikle göz önünde bulundurulmaktadır.⁵⁹

Bu bağlamda Finlandiya’da anayasa yargısı bulunmamaktadır. Kanunların anayasaya uygunluğunu sağlama görevi, yukarıda zikredilen komisyona ait olup, insan haklarının korunması açısından kamu denetçisine (*ombudsman*) bırakılmıştır.⁶⁰

3. Kararname Sunma Yetkisi

Devlet başkanı, anayasa ve kanunlarda belirtilen sınırlar içerisinde kararname sunabilmektedir. Kişi hak ve ödevlerine ilişkin konular ile Anayasa’da kanunla düzenleneceği ifade edilen konularda kararname sunulmamaktadır.

Kararnamenin kim tarafından sunulabileceğine dair bir açıklık yoksa hükümet, ilgili alanda yetkili sayılmaktadır (m. 80). Diğer bir deyişle hükümetin kararname sunma yetkisi asıl, devlet başkanının kararname sunması ise istisnaî niteliktedir.

1999 Anayasası kabul edilmeden evvel, devlet başkanının özerk bir kararname sunma yetkisi vardı. Ancak bundan sonra, bu yetkinin kanunla verilmiş olması gerekmektedir.⁶¹

4. Dışişleri Alanında Yetkiler

Yeni Anayasa’nın hazırlanması sürecinde, bir yandan dış ilişkilerde liderliğin devlet başkanının elinde olması amacı çerçevesinde bir formülasyon aranırken, diğer yandan dış ilişkiler yönetiminin daha fazla parlamenterleştirilmesi yönünde çalışılmıştır. Başkan Ahtisaari, bu konuda alternatif formülasyonlar arasından *tericini* hükümete iletmış ve Anayasa Hukuku Komisyonu dahi, reform projesini tehlikeye sokmamak

⁵⁸ KULOVESI, *agm.*, s. 516.

⁵⁹ BRANDOF: *agm.*, s. 197, 214.

⁶⁰ ÖZSOY: *age.*, s. 264.

⁶¹ BRANDHOF: *agm.*, s. 201.

adına Ahtisaari'nin gösterdiğinin dışında başka bir formülasyonu önermeye cesaret edememiştir.⁶² Bununla birlikte siyasetin uluslararasılaşması ve avrupalılaşması başbakanı, iç politika konularının üstüne yükseltmiştir.⁶³

Yeni Anayasa, Finlandiya'nın AB'ye girişini müteakiben dış ilişkilerde oluşan iki başlılığı korumaktadır. Buna göre, devlet başkanı, hükümet ile işbirliğiyle dış politikanın yürütümünden sorumludur (m.93).

Başlangıçta anayasanın taslak metninde bu alanda devlet başkanına dar kapsamlı bir yetki tanınmış ve devlet başkanının dış ilişkilerde bağımsız bir rol üstlenmesini engelleyecek şekilde hareket edilmiştir. Bununla birlikte devlet başkanı, dış ilişkilere ilişkin kararlar alma yetkisine sahip olsa da her zaman konuyu hükümetle istişare etmek zorundadır.⁶⁴ Böylece devlet başkanının dış ilişkiler alanında tek başına karar veren konumunda olmadığı söylenebilir.

Uygulamada devlet başkanı, başbakan ve dışişleri bakanı, bu alanda düzenli görüşmeler gerçekleştirmektedir. Devlet başkanı ve Bakanlar Kurulu herhangi bir konuda farklı görüşte olurlarsa ve konu uluslararası bir yükümlülüğün yürürlüğe konulması veya sona erdirilmesi ile ilgili değilse, bakanlar kurulunda tekrar ele alınabilir. Konu hakkında herhangi bir çözüme ulaşılmazsa, nasıl çözüme gidileceğine dair anayasa metninde herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak Anayasa tasarısının gerekçesinde (*explanatory memorandum*), bu durumda son kararı devlet başkanının alacağı ifade edilmektedir.⁶⁵

Finlandiya'nın 1994'te Avrupa Ekonomik Alanına (AEA) girmesi öncesinde bu konu alanında devlet başkanının ve hükümetin yetki alanlarını belirlemek için anayasa değişikliği yapılmıştır. 1993 anayasa değişikliği ile AEA'ya dair konuların hükümetin yetki alanında olduğu yönünde düzenleme getirilmiştir. 1994'te Finlandiya'nın AB'ye girişine dair anayasa değişikliklerinin gündeme gelmesiyle birlikte bu alanda hükümetin mi, yoksa başkanın mı yetkili olacağı konusunda tartışmalar başlamıştır. Hükümetin yaklaşımı, daha önce yapılan değişiklik ile uyumlu olarak bu alanda hükümetin yetkili kılınması şeklinde olmuştur. Anayasa Hukuku Komisyonu'nun kabul ettiği metinde de bu alanda

⁶² JRÄNKI: *agm.*, s. 299.

⁶³ ARTER: "The Prime Minister in Scandinavia: 'Superstar' or Supervisor?", s. 114.

⁶⁴ BRANDOF: *agm.*, s. 217.

⁶⁵ BRANDHOF: *agm.*, s. 201.

hükümet yetkili kılınmıştır. Komisyon, kabul ettiği metne dair tutanaklarda, hükümetin yetkisinin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası da (ODGP) dâhil olmak üzere tüm AB konularını kapsadığını resmi olarak ortaya koymuştur. Buna Başkan Ahtisaari tarafından hemen tepki gösterilmiştir. Ahtisaari, değişikliği onayladığı bakanlık oturumunda, ODGP konusunda anayasada yapılan değişikliğe bağlı olmaksızın devlet başkanının yetkili olduğunu ve bu çerçevede değişikliği onaylamaya hazır olduğunu ifade etmiştir. Ahtisaari'nin bu girişimi, Fin anayasal tarihindeki sıra dışı olaylardan biridir. Nitekim başkan parlamentonun ortaya koymuş olduğu bir ifadeye açıkça karşı çıkmıştır.⁶⁶

1999 Anayasası ile AB konularının hükümetler arası niteliği dolayısıyla bu alanda hükümet tek yetkili olarak belirlenmiştir. Bu alanda parlamento tarafından onay gerekmedikçe, AB düzleminde alınacak kararların ulusal hazırlık çalışmaları hükümet tarafından gerçekleştirilir (m.93).

Anayasa Hukuku Komisyonu'nun, 1999 Anayasası'ndaki bu düzenleme için ortaya koyduğu gerekçede, kurucu anlaşmalarda değişikliğin müzakere edileceği zirve toplantıları dışında (ki bu toplantılara devlet başkanının katılması zorunlu görülmektedir) hangi Avrupa Konseyi toplantılarına devlet başkanının da katılacağı, hükümet tarafından belirleneceği ifade edilmiştir. Anılan gerekçeye göre, hükümetin yetkisi, ODGP'yi de kapsamakla birlikte bu alanda hükümet, devlet başkanı ile yakın işbirliği içerisinde olmalıdır.⁶⁷

Devlet başkanı ve hükümetin yetkileri konusundaki ayrıma, Anayasanın kendi metninde değil, gerekçesinde yer verilmesi, anayasanın yorum farkından kaynaklanan siyasi yaklaşım farklılıklarına sebep olmaktadır.⁶⁸

AB söz konusu olduğunda, dışişleri ve içişleri arasında var olan belirsizlik iyice artmaktadır. AB toplantılarında ülkeyi kimin temsil edeceği de ilk başlarda sorun teşkil etmiş ve toplantılara başbakan ve devlet başkanının birlikte katılımıyla çözümlenmiştir.⁶⁹ AB'nin dış ilişkileri genişledikçe ve geliştikçe devlet başkanı ve hükümet arasındaki işbölümünün sınırları da belirsizleşecektir. Bu alanın gelecekte yürütme içinde iktidar çatışması yaratması muhtemeldir.⁷⁰

⁶⁶ JYRÄNKI: *agm.*, s. 300-301; NOUSIAINEN: "From Semi Presidentialism to Parliamentary Government: Political and Constitutional Developments in Finland", s.104.

⁶⁷ JYRÄNKI: *agm.*, s. 302.

⁶⁸ JYRÄNKI: *agm.*, s. 303.

⁶⁹ ŞEN: *agm.*, s. 259.

⁷⁰ ÖZSOY: *age.*, s.159.

5. Atama Yetkileri

Yeni Anayasa ile devlet başkanının atama yetkileri önemli oranda azaltılmıştır. Bununla birlikte atama yetkileri açısından devlet başkanı, hükümet üzerinde belli bir güce sahip kılınmıştır. Yüksek bürokratların atanması, devlet başkanlığı kararnamesi ile gerçekleştirilmektedir.⁷¹

Üst düzey hâkimler devlet başkanı tarafından atanır (m.102). Ayrıca, devlet başkanı, bakanlıkların daimi müsteşarları (*secretary*), Devlet Başkanlığı Ofisi daimi müsteşarı ve raportörleri ile Fin diplomatik temsilciliklerinin başlarını da atar. Başkan ayrıca bunun dışında Anayasa ve diğer kanunlarda kendisine atfedilen atama yetkilerini kullanır (m.126/1).

Atama yetkisi ayrıca devlet başkanının tek başına kullanabileceği bir yetki değildir (m.58). Başkan, atamalar konusunda hükümetin başkanlık toplantılarında karar verir. Yargıya ilişkin atamalarda hükümet, üç aday belirler ve devlet başkanı bunlar arasında seçim yapmakta serbesttir. Yargı atamaları dışında, hükümet tarafından bir aday belirlenir, ancak başkan ilgili pozisyona atanma yeterliğini haiz herhangi birini atayabilir.⁷² Diğer bir deyişle başkan, hükümetin önerisine rağmen ve bazı durumlarda itirazları olsa da kendisi bir pozisyon belirleyebilmektedir.⁷³

6. Diğer Yetkiler

Savaş ve barışa dair kararlar, parlamento tarafından onaylanmak kaydıyla devlet başkanı tarafından alınır (m.93).

Silahlı kuvvetlerin kullanılmasına karar verme yetkisi de başkana aittir (m.129).

Olağanüstü hale ilişkin olarak 1991 tarihli Preparedness Act ve State Defense Act ile devlet başkanına, belli koşullarda olağanüstü hal veya savaş hali ilanına ilişkin kararname yayımlayabilme yetkisi verilmiştir. Bu kararnameler parlamentonun onayına tabidir.⁷⁴

⁷¹ ÖZSOY: *age.*, s.154.

⁷² Finlandiya Devlet Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, “**Duties/Official Appointments**” başlığı, <http://www.president.fi/public/default.aspx?nodeid=41439&contentlan=2&culture=en-US#Official%20appointments>, (ET:11.10.2011).

⁷³ ÖZSOY: *age.*, s. 155.

⁷⁴ “**Duties/ Official Appointments**”.

C. Devlet Başkanı-Hükümet İlişkileri

1. Yürütme Organı İçindeki Konumu

Yürütme yetkisi, devlet başkanı ve hükümet tarafından kullanılır. Hükümet devlet başkanının kararlarını uygular. Hükümet kendisine ya da bir bakana atfedilen ve devlet başkanına ya da başka bir kamu otoritesine verilmemiş olan görevleri yerine getirir (m.65). Bu çerçevede yürütme alanında asıl yetkili, hükümettir ve devlet başkanının ilgili alanda yetkili olabilmesi için bunun Anayasa ya da ilgili kanunda açıkça belirtilmesi gerekmektedir.

Bakanlar kurulu haftada iki kere toplanır. Perşembe günleri başbakanın başkanlığında hükümetin genel politikasına dair konuları müzakere etmek üzere toplanır. Bu toplantılarda karar alınabilmesi için en az beş bakanın toplantılarda hazır bulunması gerekmektedir. Cuma günleri ise bakanlar kurulu, devlet başkanı başkanlığında devlet başkanı ve bakanlar kurulunun ortaklaşa karar alabileceği konuları görüşmek üzere bir araya gelir.⁷⁵

Devlet başkanı kural olarak hükümetin önerisi üzerine karar alır. Ancak devlet başkanı, hükümetin ya da bir bakanın atanması ve istifasının kabulü, olağanüstü seçimlere ilişkin kararname yayınlanması, af yetkisi, özel kanunlarında getirilen özel kişileri ya da meseleleri konu olan bireysel işlemler ile Aaland Adalarının Bağımsızlığına İlişkin Kanunda gösterilen konularda hükümetin önerisi olmaksızın karar alabilir (m.58). Bu yetkilerin esasen devlet başkanının tek başına gerçekleştirebileceği konulara dair olduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Devlet başkanına karşı olduğu hususlarda bir defaya mahsus olmak üzere geri gönderme yetkisi verilmiş olmakla birlikte son sözü söyleme yetkisi hükümete bırakılmıştır. Bu yetkilere belki eklenebilecek bir diğer unsur, devlet başkanının Anayasaya aykırılık iddiasıyla iptal davası açması olabilir. Bununla birlikte, Fin siyasi sisteminde bu yönde bir yetki kullanımı söz konusu olmamaktadır.

⁷⁵ BRANDHOF: *agm.*, s. 202.

2. Hükümetin Kurulmasındaki Rolü

Anayasa, hükümetin kurulması konusundaki müzakerelerin idaresini, devlet başkanından parlamentodaki aktörlere devretmiştir.⁷⁶

Devlet başkanının hükümetin kurulmasındaki yetkisi Fin siyasi sisteminde uzlaşma kültürünün bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Nitekim bu yetki, tamamen törensel niteliktedir. Başbakan, Parlamento'da yer alan siyasi parti grupları arasında yapılan görüşmeler neticesinde belirlenmektedir. Siyasi parti grupları bu süreçte hükümetin siyasi programı ve oluşumu ile ilgili görüşmeler yapmaktadırlar. Yapılan bu görüşmeler paralelinde devlet başkanı, parlamento başkanı ile de görüşerek belirlenen aday başbakan olarak atamaktadır. İlgili aday, parlamentoda yapılan açık oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğunu alırsa başbakan olarak seçilmektedir (m.61). Seçilen başbakan bir nevi, parlamentonun güvenini almış sayılmakta ve başbakan tarafından belirlenen bakan adayları, devlet başkanı tarafından atanmaktadır. Bunu müteakiben bir güven oylaması süreci işletilmemektedir.

Uygulamada, sadece, Meclis Başkanının görüşmelerin çıkmaza girdiğini başkana bildirmesi durumunda, başkanın aktif ve bağımsız rolü söz konusu olabilir.⁷⁷ Her ne kadar siyasi parti grupları arasında uzlaşma olmaması durumunda nasıl bir yol izleneceğine dair Anayasada açık bir hüküm olmasa da bu durumda başkanın konuya müdahil olarak, uzlaşma sağlanarak bir başbakan aday belirlenmesi yönünde girişimlerde bulunabileceğini düşünmek gerekir.

Bu sistemin devlet başkanının başbakanı ataması sonrasında kabinenin oluşturulması ve oluşturulan hükümetin parlamentodan güvenoyu almasından farkı, parlamentoda tek parti çoğunluğunun sağlanmadığı durumlarda hükümeti kurma görevi verilen kişinin hükümetin kurulmasında başarılı olamaması durumunda aynı sürecin tekrarlanmasının önüne geçilmesi ve zaman kaybının engellenmek istenmesidir.⁷⁸ Sürecin kesintiye uğramasını engelleyici yönde hükümler de vardır. Şöyle ki, ilgili adayın belirtilen çoğunluğu alamaması durumunda, aynı usulle belirlenen ikinci bir aday için de oylama yapılır. Bu aday da salt çoğunluğu alamazsa, açık oyla yapılan üçüncü oylamada en çok oyu alan aday başbakan seçilmiş olur (m. 61).

⁷⁶ JYRÄNKI: **agm.**, s. 298.

⁷⁷ JYRÄNKI: **agm.**, s. 298-299.

⁷⁸ ULUŞAHİN: **age.**, s. 142.

3. Azil Yetkisi

Devlet başkanı, başbakanın önerisi üzerine ilgili bakanın istifasını kabul edebilir. Devlet başkanının doğrudan bir azil yetkisi olmamakla birlikte, hükümetin parlamentonun güvenini kaybetmesi durumunda, herhangi bir öneri/talep gelmese bile hükümeti veya ilgili bakanı görevden alabilir (m. 64).

IV. 1999 ANAYASASI DÖNEMİNDE SİYASİ UYGULAMALAR VE DEĞERLENDİRME

Yeni Anayasa, devlet başkanının zararına bakanlar kurulunun yetkilerini radikal olarak artırmıştır. Şüphesiz ki günümüz Finlandiyası'nda başbakan yürütmenin gerçek başıdır.⁷⁹ Yeni Anayasa'da iki başlı yürütme yapılanmasında yetki paylaşımı 1919 Anayasası'na göre netleştirilmiştir.⁸⁰

Her ne kadar devlet başkanı hâlâ doğrudan halk tarafından seçiliyorsa da sahip olduğu bütün önemli ve sistem içinde onu belirleyici kılacak yetkileri ya kaldırılmış ya da sınırlandırılmış durumdadır.⁸¹ Bununla birlikte bu Anayasa, parlamenter sistem açısından büsbütün bir zafer sayılamaz. Nitekim devlet başkanının yetkileri oldukça azalmış olmasına rağmen, yürütme organının iki kanadı da kendi alanlarında yetkilerini büyük oranda korumaktadır.⁸²

Hükümet, AB konularında; devlet başkanı ise diğer dış ilişkiler konularında lider konumundadır. Bununla birlikte AB düzleminde ilave gelişmeler çerçevesinde topluluk konuları ile diğer konular arasındaki sınır belirsizleşmektedir. Başkan ve hükümetin yetki uyuşmazlıklarında anayasal bir krizin çıkması muhtemeldir.⁸³

Ahtisaari'nin göreve başlaması sonrasında, başbakan Esco Aho ile devlet başkanı arasında Finlandiya'nın dışarıda temsili noktasında görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Ahtisaari'nin ODGP'nin hükümete ait bir yetki alanı olmadığı yönündeki görüş beyanına, Aho hükümeti tarafından

⁷⁹ PALOHEIMO: "The Rising Power of the Prime Minister in Finland", s. 240.

⁸⁰ ULUŞAHİN: *age.*, s. 144.

⁸¹ PALOHEIMO: "Divided Government in Finland: From a Semi-Presidential to a Parliamentary Democracy", s. 91, 95.

⁸² JYRÄNKI: *agm.*, s. 297.

⁸³ PALOHEIMO: "The Rising Power of the Prime Minister in Finland", s. 230-231.

AB alanında iç ve dış politika konularının içiçe geçtiği gerekçesiyle karşı çıkmıştır.⁸⁴

1995'te genel seçimleri müteakiben başbakan olan sosyal demokrat Paavo Lipponen de AB'de temsil konusunda devlet Başkanı ile ters düşmüş ve ancak daha sonra Başkan Ahtisaari'nin "*ODGP'nin hükümete ait bir yetki alanı olmadığına*" dair yorumuna boyun eğmek zorunda kalmıştır. Başkan, Avrupa Konseyi toplantılarına katılmış ve konu ODGP veya kendi yetki alanındaki bir konuya ilişkin olduğunda Fin delegasyonuna başkanlık etmiştir. Müteakip yıllarda Ahtisaari-Lipponen çizgisinde devam edilmiş ve AB düzleminde Finlandiya ikili olarak temsil edilmiştir.⁸⁵ Ahtisaari, görevi süresince, hükümetin dış ve güvenlik politikası toplantılarına başkanlık etmiş ve bu toplantılar başkan ile hükümet arasında dış politikanın müzakere edildiği bir forum gibi kullanılmıştır. Devlet başkanı ve dışişleri bakanı arasında bu konu ile ilgili olarak haftalık toplantılar da yapılmaktaydı.⁸⁶

Yeni Anayasanın ilk iki yılında, devlet başkanı ve başbakan aynı partiden (*sosyal demokratlar*) olduğundan, dış politika alanında uzlaşma temelli bir "kohabitasyon" olmuştur.⁸⁷

Ancak devlet başkanının ve başbakanın aynı partiden oldukları dönemde de uyuşmazlıklar ortaya çıkabilmektedir. 2000 yılında yapılan seçimlerde Halonen'e karşı yenilen Esko Aho, politikayı bırakmış ve Parlamento tarafından Finlandiya Bankası'nda yöneticilik pozisyonu için uygun görülmüştür. Devlet başkanı Halonen, parlamento tarafından belirlenen yönde atama yapmamış ve kamuoyunda devlet başkanının atama yetkileri tekrar tartışılmaya başlanmıştır. Ancak anayasada değişiklik yapılmasına ilişkin herhangi bir öneri sunulmamış ve bu durum Yeni Anayasa'nın "*ilk zaferi*" olarak nitelendirilmiştir.⁸⁸ Dolayısıyla farklı partilerden olmanın, devlet başkanı ile başbakan arasındaki yetki uyuşmazlıklarında doğrudan etkisi olmadığı ifade edilebilir.

Diğer yandan siyasi partilerin parlamentodaki ağırlıklarının da devlet başkanı seçimine yansımadağı görülmektedir. 2006'daki seçimlerde Halonen, ikinci turda seçilebilmiştir. Sosyalist olmayan blok,

⁸⁴ Fin Ulusal Biyografi Sayfası, "**Ahtisaari, Martti (1937-)**", <http://www.kansallisbiografia.fi/english/?id=634>, (ET:15.11.2011).

⁸⁵ JYRÄNKI: **agm.**, s. 302.

⁸⁶ KULOVESI: **agm.**, s. 518.

⁸⁷ PALOHEIMO: "**The Rising Power of the Prime Minister in Finland**", s. 230-231.

⁸⁸ Jan SUNDBERG: "Finland", **European Journal of Political Research**, S.41, 2002, s. 952-953.

parlamentoda baskın olmasına rağmen bu durum başkanlık seçimlerine yansımamıştır. Parti bağlılığı başkanlık seçimlerini etkilememekte ve büyük oranda başkan adayının kişisel özellikleriyle ilgilenilmektedir.⁸⁹

1994 ve 2000 yılı seçimlerinde devlet başkanı adayları, seçildikleri takdirde başkana atfedilen yetkileri kullanacaklarının ve geri planda kalmak gibi bir niyetleri olmadığını işaretlerini vermişlerdir.⁹⁰

Halonen, dış ve iç politika konularında açık bir ayırım yapmıştır. Halonen'e göre, dış politika konularında devlet başkanı; siyasi lider ve karar verici olarak hareket ederken, iç politika konularında temel olarak kamu tartışmalarına katılımcı olarak hareket etmelidir ve dış politika alanında alınan kararlar arasında birlik ve tutarlılık sağlanabilmesi için hükümetle yakın bir işbirliğine ihtiyaç bulunmaktadır.⁹¹

Halonen'in bu yaklaşımı, başkanlığın, Kekkonen döneminde olduğu gibi tüm politika alanlarını sarmalayacak hareket alanı talebini ortaya koymaktadır.⁹² Diğer yandan Halonen göreve başladıktan sonra "yeni anayasanın parlamenter sistemin güçlendirilmesi yönündeki amacını desteklediğini" ifade etmiş ve üst düzey bazı pozisyonlara yaptığı birkaç atama dışında bu sözünün arkasında durmuştur. Halonen dış politikada Başbakan Lipponen'in ön planda olmasına müsaade etmiş, ancak AB zirvelerine katılım hakkını saklı tutmuştur. Başbakan Vanhanen döneminde, Halonen dış politika alanındaki kontrolünü güçlendirmiştir.⁹³

Örneğin 2004'te dış politikada özellikle güvenlik üzerine tartışmalar yapılmış ve Finlandiya Avrupa güvenlik alanında işbirliğine doğru yönelmiştir. Hükümet Avrupa'nın iki askeri birimine katılıma ilişkin bir değişikliği kabul etmiştir. "*Avrupanın askerileştirilmesi*" olarak nitelendirilen bu girişimler muhalefet tarafından eleştirilere maruz kalmıştır. Bu noktada Finlandiya'nın askeri alanda Batıya yönelimine karşı Rusya'nın tepkisi, terörizmin önlenmesi için ortak askeri eğitim önerisi olmuştur. Fin Savunma Bakanı, bu öneriye fazla ilgi göstermemiş ve Finlandiya'nın NATO ile yakın ilişkileri de Rusya'yı tedirgin etmiştir.

⁸⁹ Jan SUNDBERG: "Finland", *European Journal of Political Research*, S.46, 2007, s. 951.

⁹⁰ RAUNIO: *agm.*, s.147.

⁹¹ NOUSIAINEN: "*From Semi Presidentialism to Parliamentary Government: Political and Constitutional Developments in Finland*", s. 108.

⁹² JYRÄNKI: *agm.*, s. 303.

⁹³ Helsingin Sanomat, "*The Last President?*", <http://www.hukümet.sistemi.fi/english/article/The+last+President/1135251330156>, (HT: 6.12.2009), (ET:22.2.2012).

Krizin çıkacağı bir aşamada devlet başkanı Halonen Rusya'ya giderek Başkan Putin ile görüşmüş ve sorunu çözmüştür.⁹⁴

2004 yılında AB'nin on üyenin katılımıyla genişlemesinin ardından, zirve toplantılarında ikili katılım dikkat çekmeye başlamıştır. Halonen, devlet başkanının yetkisi dâhilinde olan herhangi bir konunun olmadığı zirve toplantılarına dahi katılmak istemiştir. Yeni anayasa üzerinde uzlaşıldığı 2004 yılındaki zirve toplantısında Finlandiya, devlet başkanı, başbakan ve dışişleri bakanı olmak üzere üçlü temsilin olduğu tek ülke olmuştur.⁹⁵

Halonen, ikinci görev döneminin başlangıcında rolünü “değerler lideri” olma yönünde değiştireceği konusunda söz vermesine rağmen her istediğinde AB zirvelerine katılmıştır. Fin dönem başkanlığı sırasında, devlet başkanının aktif rolü konusunda 2007 yılı baharı bir dönüm noktası olmuştur. Hükümette dış ilişkiler ve güvenlik görevlerini üstlenen Ulusal Koalisyon Partisi, dış politikada ön plana çıkmıştır. Bu durum devlet başkanının dış politika alanındaki pozisyonunu şüpheli hale getirmiştir.⁹⁶

2006 yılından bu yana Başkan Halonen'in inisiyatifile, başkanlık forumları (*presidential forums*) gerçekleştirilmektedir. Bu forumlarda, Avrupa'da ve Dünya'daki mevcut duruma dair bazı konulardaki karar vericiler bir araya getirilmektedir. 16/1/2012 tarihi itibarıyla 20'ncisi gerçekleştirilen bu toplantılarda, dış politika, yaşlılara bakım, Baltık Denizi, belediye hizmetleri, değişim sürecinde Finlandiya, iş ve istihdam, küreselleşme, barış ve kriz yönetimi ve sürdürülebilir kalkınma gibi konular ele alınmıştır.⁹⁷

Devlet başkanının rolünün sınırlandırılması, Fin sistemini parlamenter rejime doğru yaklaştırmış olmakla birlikte halk tarafından seçilen bir devlet başkanının varlığı, doktrinde sistemin başkanlı parlamenter sistem ya da yarı başkanlık sistemi olarak adlandırılması yolundaki görüş ayrılığının temelini oluşturmaktadır.⁹⁸

Uluşahin, Fin sistemini “oynak iki başlı yapılanma” olarak tanımlarken, başkanın halk tarafından ya da Meclis tarafından seçiminin hükümet sistemleri işleyişinde temel bir değişikliğe yol açmayacağı ve asıl

⁹⁴ Jan SUNDBERG: “Finland”, *European Journal of Political Research*, S.44, 2005, s. 1011.

⁹⁵ Helsingin Sanomat, “**The last President**”.

⁹⁶ Helsingin Sanomat, “**The last President?**”.

⁹⁷ Finlandiya Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası, <http://formin.finland.fi/Public/default.aspx?contentid=234625&nodeid=15317&contentlan=2&culture=en-US>, (ET:14.5.2011).

⁹⁸ ŞEN: **agm.**, s. 254; Aynı yönde bkz. LIJHART: **age.**, s. 64-65.

belirleyici olanın devlet başkanının yetkileri olduğu görüşünden hareket etmektedir.⁹⁹ Bununla birlikte devlet başkanının halk tarafından seçilmesi durumunda, halktan gelen meşruiyet, hükümet sistemleri adlandırılmasını ciddi şekilde etkileyebilecek niteliktedir.

Sartori, halk tarafından seçilse bile, sembolik yetkilere sahip cumhurbaşkanlarının bulunduğu sistemleri ve güçlü anayasal yetkilere rağmen bu yetkilerin uygulamada kullanılmadığı ülkeleri parlamenter sisteme dâhil etmektedir.¹⁰⁰

1999 Anayasası dönemi için devlet başkanının halk tarafından seçildiği, azil ve fesih gibi yetkilerinin olmadığı, yasama, atama ve olağanüstü hal yetkileri açısından oldukça kısıtlı yetkilere sahip olduğu Fin sistemi, “başkanlı parlamenter sistem” olarak nitelendirilebilir.

V. 2011 ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİ

2009 Aralık ayının başından itibaren hükümetin tek taraflı olarak, Lizbon Anlaşmasının yürürlüğe girmesiyle AB zirvelerine devlet başkanının katılmayacağını açıklamasının ardından Fin siyasi çevrelerinde devlet başkanının yetkileri konusu tartışılmaya başlanmıştır.¹⁰¹

636 Hükümete göre AB zirvelerinin, AB'nin bir iç kurumu ve dış ve güvenlik politikasının devlet başkanının alanında olmayan AB iç politikasının bir parçası olması nedeniyle bu alanda devlet başkanı yetkili olmayacaktı.¹⁰² Hükümetin bu yorumu devlet başkanı Halonen tarafından benimsenmemiştir.

Halonen'e göre, Anayasa'nın dış politika alanında devlet başkanına sağladığı alanın daraltılabilmesi için anayasa değişikliği gerekmektedir. Halonen böylece hukukçu kimliği ile birçok anayasa hukukçusunun da ortaya koyduğu görüşün aksine bir yorum yapmaktaydı. Nitekim anayasa hukukçularına göre, anayasa ile AB konularında hükümet açıkça yetkili kılınmıştı ve AB konularının genişlemesi hükümetin yetki alanının genişlemesi anlamına gelmekteydi.¹⁰³

⁹⁹ ULUŞAHİN: *age.*, s. 185.

¹⁰⁰ SARTORI: *age.*, s. 167-169.

¹⁰¹ Helsingin Sanomat, “Poll: Majority oppose cutting Presidential powers in foreign policy”, <http://www.hukümet sistemi.fi/english/article/Poll+Majority+oppose+cutting+Presidential+powers+in+foreign+pol icy/1135251637597>, (HT: 24.12.2009), (ET:22.2.2012).

¹⁰² Helsingin Sanomat, “The last President?”.

¹⁰³ Helsingin Sanomat, “Government reiterates: Prime Minister and not President to attend EU summits”, <http://www.hukümet sistemi.fi/english/article/Government+reiterates+ Prime>

Halonen, bu çerçevede hükümetin anayasanın değiştirilmesi yönündeki önerisine de dış politikada sürekliliğin ve tutarlılığın zarar göreceği gerekçesiyle karşı çıkmış ve bunu ilgili bakanlar kurulu toplantısını müteakiben kamuoyuna duyurmuştur. Halonen, yapılmak istenen anayasa değişikliğinin, AB’de Finlandiya’nın resmi olarak başbakan tarafından temsilini sağlamaktan başka bir sonucunun olmayacağını ifade etmiştir. Ayrıca yeni anayasanın kamuoyunda geniş bir destekle kabul gördüğünü, mevcut anayasanın kurduğu sistemde yetkilerin paylaşımı anlamında çıkacak hiçbir problemin çözümsüzlüğünün söz konusu olmadığını ve anayasal değişiklik yapmak için yeterli tecrübe edinilemediğini ifade etmiştir.¹⁰⁴ Halonen’e göre, önceki anayasa on erkek devlet başkanı döneminde tecrübe edilmişken, yenisi sadece bir kadın devlet başkanı döneminde tecrübe edilebilmiştir. Bu açıdan, Yeni Anayasa’nın en az bir devlet başkanı dönemi için daha test edilmesi gerekmektedir.¹⁰⁵

Finlerin büyük çoğunluğunun da devlet başkanının dış ilişkiler alanındaki yetkilerinin kısılmasına karşı olduğu görülmektedir. “Suomen Gallup”, tarafından gerçekleştirilen bir kamuoyu araştırmasına göre, Finlerin yüzde 55’i, Devlet başkanının yetkilerinin daha fazla kısılmasına karşıdır. Bu kamuoyu araştırmasında devlet başkanının yetkileri konusunda siyasi parti yaklaşım farkları da ortaya konulmuştur. Sosyal Demokrat Parti taraftarlarının yüzde 15’i, başbakana yetki devri konusunda istekli iken; yüzde 83’ü, devlet başkanının yetkilerinin kısılmasına karşı çıkmıştır. Merkez Parti taraftarlarının yüzde 56’sı ve Ulusal Koalisyon Partisi taraftarlarının yüzde 55’i, devlet başkanının dış politika yetkilerinin azaltılmasına taraftardır. Solda Birlik Partisi taraftarlarının yüzde 29’u, Yeşillerin yüzde 36’sı ve Gerçek Finlerin yüzde 30’u devlet başkanının yetkilerinin azaltılmasına taraftardır.¹⁰⁶

Merkez sağ hükümet, bununla birlikte Finlandiya’yı saf parlamenter sisteme geçirme amacı çerçevesinde anayasa değişikliği çalışmalarını

+Minister+and+not+President+to+attend+EU+summits/1135251231712, (HT: 4.12.2009), (ET:22.2.2012).

¹⁰⁴ Helsingin Sanomat, “**Halonen vehemently opposes government proposals on constitutional reform**”, <http://www.hükümetisistemi.fi/english/article/Halonen+vehemently+opposes+government+proposals+on+constitutional+reform/1135256839867>, (HT: 14.5.2010), (ET:22.2.2012).

¹⁰⁵ Helsingin Sanomat, “**The last President?**”.

¹⁰⁶ Helsingin Sanomat, “**Poll: Majority oppose cutting Presidential powers in foreign policy**”.

yürütecek Christoffer Taxell'in¹⁰⁷ başkanlığını yürüttüğü bir komisyon oluşturmuştur.¹⁰⁸

Komisyon çalışmalarında, partiler arasında devlet başkanının yetkilerinin azaltılması yönünde uyuşmazlıklar ortaya çıkmış ve yetkilerinin kısıtlanması konusunda en çok istekli olan parti Ulusal Koalisyon Partisi olmuştur.¹⁰⁹

Komisyon anayasa reformu konusundaki önerilerini, 10.2.2010 tarihinde Parlamentaoya sunmuştur. Hükümeti oluşturan partilerin temsilcileri – Merkez Parti, Ulusal Koalisyon Partisi, Yeşiller ve İsveç Halk Partisi-Parlamentaoya önerinin sunulması sırasında parti başkanlıklarının Komisyonun çalışma sonuçlarına desteklerini ortaya koymuşlardır. Küçük muhalefet partileri, önerilere muhalefet şerhlerini eklerken, ana muhalefet partisi olan Sosyal Demokratlar konu hakkında bir görüş ortaya koymamışlardır.¹¹⁰

Söz konusu anayasa değişikliği, 16.2.2011 tarihinde Parlamento'da 26'ya karşı 144 oyla kabul edilmiştir. Ancak Anayasanın 73'üncü maddesine göre bu anayasa değişikliğinin, yürürlüğe girebilmesi için seçimler sonrasında oluşan yeni parlamento tarafından da kabul edilmesi gerekmektedir.

Nisan 2011'de yapılan seçimler sonrasında oluşan yeni parlamento tarafından 21.10.2011 tarihinde 40'a karşı 118 oyla kabul edilen anayasa değişikliği, 1 Mart 2012'de yürürlüğe girmiştir.

Yeni anayasa değişikliği ile Komisyon önerilerine paralel olarak devlet başkanı ile hükümet arasındaki yetki paylaşımına netlik getirilmiştir. Devlet başkanının dış politika alanındaki yetkisine dair herhangi bir değişiklik yapılmamakla birlikte AB zirvelerinde Finlandiya'nın başbakan tarafından temsiline dair hüküm getirilmiştir. Buna göre hükümet tarafından aksi kararlaştırılmadıkça, devletin en üst düzeyinde

¹⁰⁷ Eski bakan ve İsveç Halk Partisi Başkanı.

¹⁰⁸ Helsingin Sanomat, "The last President".

¹⁰⁹ Komisyonca dinlenen eski Devlet Başkanı Ahtisaari, görevi sırasında devlet başkanının yetkilerinin korunması gerektiği görüşüyle, Komisyonca sembolik yetkilere sahip devlet başkanı taraftarı olduğunu ortaya koymuştur. (Helsingin Sanomat, "Presidential authority: committee divided on party lines", <http://www.hukumetsistemi.fi/english/article/Presidential+authority+committee+divided+on+party+lines/1135250984124>, (HT: 24.11.2009), (ET:22.2.2012)).

¹¹⁰ Helsingin Sanomat, "EU to become part of Finnish constitution", <http://www.hukumetsistemi.fi/english/article/EU+to+become+part+of+Finnish+constitution/1135252803371>, (HT: 11.2.2010), (ET:22.2.2012).

temsil gereken diğer AB faaliyetlerinde de Finlandiya'yı başbakan temsil edecektir (m.66).

Hükümet ve devlet başkanı arasında herhangi bir uyuşmazlık çıktığında çözümün Parlamento tarafından ortaya konulan pozisyona göre sağlanacağına dair hüküm getirilmiştir (m.58/2). Buna göre “kanunların onaylanması ve atama yetkilerinin kullanımı” dışında devlet başkanı, hükümetin önerisi doğrultusunda karar almazsa, hükümetin konu hakkında parlamentoya sunduğu rapor çerçevesinde Parlamento karar verir.

Devlet başkanının atama yetkileri de büyük oranda kısıtlanmıştır. Buna göre, devlet başkanının, bir bakanlığın veya bir kamu otoritesinin yetkili kılındığı haller dışında kamu görevlileri hükümet tarafından atanır. Devlet başkanı, Devlet Başkanlığı Ofisi Daimi Müsteşarını ve Fin diplomatik temsilciliklerinin başlarını da atar (m.126).¹¹¹

Ayrıca 1.3.2012’de yürürlüğe giren Hükümet kararnamesine göre hükümet önerileri, raporları ve bildirimleri devlet başkanına değil, doğrudan parlamentoya sunulacaktır.¹¹²

Son devlet başkanlığı seçimlerini kazanarak 1 Mart 2012’de göreve başlayan Sauli Niinistö, seçim kampanyası sırasında devlet başkanının sembolik yetkili olmaması gerektiğini ve halk tarafından seçildiğinden bağımsız bir yetki alanı olduğunu savunmuştur.¹¹³

Niinistö oyların yüzde 62.6’sı olarak halktan güçlü bir yetki almış görünmekte ve halkın devlet başkanından büyük beklentileri bulunmaktadır. Bununla birlikte anayasa değişikliği ile devlet başkanının yetkileri büyük oranda kısılmış olup başbakan Jyrki Katainen AB konularında ve iç politikada bir numaralı karar verici durumundadır. Dolayısıyla yeni devlet başkanının halkın beklentilerini karşılama imkânı oldukça sınırlı görünmektedir.¹¹⁴

¹¹¹ Ayrıca AB üyeliğine dair bir ifade anayasaya yerleştirilmiş (m.1) ve vatandaşların siyasi katılımı açısından oy verme yeterliğine sahip 50.000 vatandaş tarafından kanun önerilmesine imkân tanınmıştır (m.53).

¹¹² “Changes to Government activities as of 1 March”, Hükümet Açıklaması, <http://valtioneuvosto.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedote/en.jsp?oid=351866>, (ET:29.2.2012).

¹¹³ Ann Cathrine JUNGAR, “The Finnish Presidential Election: An Office in Transition”, <http://balticworlds.com/an-office-in-transition/>, (ET:22.2.2012).

¹¹⁴ Helsingin Sanomat, “As President, Niinistö faces unreasonable expectations”, <http://www.hukumetsistemi.fi/english/article/EDITORIAL+As+President+Niinist%C3%B6+faces+unreasonable+expectations/1329103535426>, (HT: 1.3.2012), (ET:4.3.2012).

SONUÇ

Yürütme yetkisi ve görevi verilmiş, parlamentoya dayanan bakanlar kurulu ve başbakanla, halkın genel oyuyla seçilmiş ve önemli yetkilerle donatılmış başkanı birlikte yaratan anayasalar, Devletin kalbinin içine düalizmi sokmaktadırlar.¹¹⁵ Bu çerçevede başbakan ve bakanlar kurulu ile devlet başkanının uygulanacak ve izlenecek politikalar açısından çatışması ihtimal dâhilinde olmaktadır.

Finlandiya’da iki başlı yürütme yapılanması anayasa hükümlerine göre ve bunların ötesinde sistemdeki siyasi aktörlerin yaklaşım ve yorumları çerçevesinde farklı dönemler geçirmiştir.

Doğru değerlendirme yapabilmek, aktörlerin ilgili hükümleri ne şekilde okuduklarının da dikkate alınması suretiyle olabileceğinden anayasal yetkiler, anayasanın bütünlüğü içerisinde ve anayasal aktörlerin yorumları da göz önünde bulundurularak yorumlanmalıdır.¹¹⁶ 1919 ve 1999 Anayasaları ile şekillenen Fin siyasi sisteminin bu çerçevede ele alınması gereklidir.

Fin sisteminde Parlamento’daki parti yapılanması, dönemin siyasi gelişmeleri ve görev başındaki devlet başkanlarının tercihleri ile siyasi güçlerine bağlı olarak yürütme iktidarı başbakan ile devlet başkanı arasında gidip gelmiştir.¹¹⁷ 1939’lara kadar güçlü ve zayıf başkan döngüsü yaşanmış ve baskın unsur sürekli yer değiştirmiştir. 1980’lere kadar ise iki başlı yürütme yapılanmasında devlet başkanı baskın olmuştur. 1980’li yılların sonlarından itibaren devlet başkanının yetkilerini azaltma yönünde işleyen küçük anayasal değişiklikler, 1999 Anayasası ile devam etmiştir. 1919 Anayasası ile yarı başkanlık sistemi olarak nitelendirilebilecek olan Fin sisteminin parlamenterleştirilmesi yönündeki anayasa değişiklikleri ile devlet başkanının bir denge unsuru olması yönünde düzenlemeler getirilmiştir.

Dış politika alanı dışında, Finlandiya 1999 Anayasası’nda fiilen bir parlamenter demokrasi olarak işlemiştir. Başkan, özellikle atama yetkileri olmak üzere, halen önemli yetkilere sahip olsa da özellikle elitler arasında olmak üzere, siyasi kültür, iç siyasette parlamenter hükümeti güçlendirme yönünde ilerlemiştir. Fin siyasi sisteminde devlet

¹¹⁵ DUVERGER: *agm.*, s. 78.

¹¹⁶ ÖZSOY: *age.*, s. 275.

¹¹⁷ NOUSIAINEN: “From Semi Presidentialism to Parliamentary Government: Political and Constitutional Developments in Finland”, s. 97.

başkanlığı konumu, 1919 Anayasası dönemine göre bu çerçevede etkisiz olmuştur.

Diğer yandan özellikle başkan ve başbakanın farklı partilerden olduğu durumlarda, Devlet başkanının halk tarafından seçimi problem yaratabilecektir.¹¹⁸ Bu durumda meşruiyet kaynakları aynı fakat biri halka, biri de parlamentoya karşı sorumlu olan yürütmenin iki kanadının çatışması muhtemeldir. Ancak rejim istikrarını tehdit eden bir unsur olarak işlev görebilecek olan bu durum uzlaşma kültürünün hâkim olduğu Fin siyasal sisteminde günümüze kadar ciddi bir sorun oluşturmamıştır.

Bu çerçevede 1919 Anayasası döneminde, yarı başkanlık sistemi olarak nitelendirilebileceğimiz Fin sistemi, 1999 Anayasası ile başkanlı parlamenter sistem niteliğine kavuşmuştur.

Yeni Anayasa'nın bazı eksiklikleri olduğu da ifade edilebilir. Öncelikle devlet başkanının, 1919 Anayasası döneminde sahip olduğu *kanun önerisi sunma yetkisi*, Yeni Anayasa'da korunmamıştır. Böylece devlet başkanları, seçim sonrasında politikalarını gerçekleştirecek somut bir araçtan mahrum bırakılmıştır. Devlet başkanına böyle bir yetki tanınması, seçim sürecinde halkın önüne koyduğu hususları hayata geçirebilmesi konusunda kendisine bir imkân sağlayabilirdi.

Diğer bir eksikliğin ise, parlamentodaki grupların bir başbakan adayı üzerinde uzlaşma varamamaları durumunda devlet başkanına re'sen bir aday belirleme yetkisi verilmemiş olmasının siyasi kriz riskini içinde barındırması olduğu söylenebilir.¹¹⁹ Bununla birlikte parlamentodaki grupların uzlaşmacı oldukları ve hükümetin kurulması konusunda bu yönde bir siyasi kriz yaşanmadığı görülmektedir. Ancak böyle bir siyasi krizin ortaya çıktığı durumlarda, devlet başkanının konuya müdahil olarak uzlaşma sağlanması yönünde itici güç olabileceğini kabul etmek gerekir.

2011 yılında gerçekleştirilen anayasa değişiklikleri ile devlet başkanı ile hükümet arasında temel yetki sorunsalının olduğu AB konuları ve devlet başkanının atama yetkileri konusunda düzenlemeler getirilmiştir. Bu çerçevede, AB konularında hükümet güç kazanırken, devlet başkanının atama yetkileri de büyük oranda sınırlandırılmıştır.

¹¹⁸ RAUNIO: *agm.*, s. 149-150.

¹¹⁹ Kutlay TELLİ: "Finlandiya'nın 1999 Anayasasıyla Öngörülen Hükümet Modeli", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, C.1, S.2, s. 253.

İlimli çok partili bir sistemin olduğu Finlandiya’da, siyasi partilerin uzlaşma kabiliyeti, koalisyon oluşturma ve yürütme becerisi sayesinde istikrarlı hükümetler çıkarabilir durumda olmasının, hükümet sisteminin değişimi yönünde en önemli etkenlerden biri olduğu söylenebilir. Nitekim istikrarlı hükümetler oluşturamayan siyasi parti yapıları, güçlü devlet başkanlarına yol açarken, bunun aksine bir durum, devlet başkanının rolünün değişimini getirmiştir

Bu bağlamda Fin sisteminde devlet başkanının siyasal iktidar alanının sosyal iktidar alanına dönüşmekte olduğu söylenebilir. Devlet başkanı artık toplumsal alanda ulusal birliği temsil, toplumsal anlaşmazlık ve farklılıklarda uzlaşma, yumuşatma, rol modelliği ve fikir önderliği rollerini üstlenmiş durumdadır ve popüler duygulara hitap eden bir hakem konumundadır.

Anayasa değişikliği sonrasında Finlandiya’da parlamentarizm güç kazanmıştır. Bununla birlikte devlet başkanının yetkileri azalmasına rağmen bunun uygulamaya ne şekilde yansyacağı açık değildir.

Diğer yandan devlet başkanının geniş yetkileri olmamakla birlikte AB dışı dış politika konularının yönlendirilmesi açısından önemli yetkiyi haiz olduğu ifade edilebilir. Bu çerçevede devlet başkanının içte kamuoyunun şekillenmesinde ve dışta Finlandiya’nın elçisi olarak önemli bir rol üstlenebilecek durumda olduğu gözden uzak tutulmamalıdır.

2007 Anayasa Değişiklikleri sonrasında Türkiye’deki hükümet sistemi, başkanlı parlamenter sistem olarak vasıflandırılmaktadır.¹²⁰ Türkiye açısından yeni anayasa çalışmalarının devam ettiği süreçte, hükümet sistemi üzerinde tartışmalar da devam etmektedir. Hükümet sistemi konusunda köklü bir değişikliğe gidilmesinin olumlu neticeler vermeyeceği ve Ülkemizin parlamenter rejim deneyiminin değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.¹²¹ Bu durumda da cumhurbaşkanının yetkilerinin Fin sisteminde olduğu gibi devlet başkanının siyasal iktidar alanının, sosyal iktidar alanına dönüşmesini sağlayacak yönde azaltılması yerinde olur. Cumhurbaşkanı ancak bu şekilde sistemde bir hakem rolü üstlenebilecektir.

¹²⁰ GÖNENÇ: **agm.**

¹²¹ Aynı yönde, HAKYEMEZ: “**Hükümet Sistemi Arayışları ve Yeni Anayasa**”, s. 294.

KAYNAKÇA

ANCKAR, Dag: “Evading Constitutional Inertia: Exception Laws in Finland”, **Scandinavian Political Studies**, V.11, No.3, 1988, s.195-210.

ANCKAR, Dag: “Jäähyväiset semipresidentialismille” (Farewell to Semi-presidentialism), **Politiikka**, C.42, S.1, s. 9-14.

ARTER, David: “Kekkonen’s Finland: Enlightened Despotism or Consensual Democracy?”, **West European Politics**, 4/3, 1981, s. 219-234.

ARTER, David: “Finland”, (Ed.) Robert ELGIE, **Semi Presidentialism in Europe** içinde, Oxford University Press, Oxford, 1999, s. 48-67.

ARTER, David: “The Prime Minister in Scandinavia: ‘Superstar’ or Supervisor?”, **The Journal of Legislative Studies**, V.10, No:2-3, 2004, s. 109-127.

BRANDHOF, Hans Van Den: “The Republic of Finland”, (Eds.) Lucas PRAKKE, Constantijn KORTMAN: **Constitutional Law of 15 EU Member States** içinde, Kluwer, Netherlands, 2004, s. 181-235.

DUVERGER, Maurice: “Yeni Bir Siyasal Sistem Modeli: Yarı Başkanlık Hükümeti”, (Çev./Ed.) Mehmet TURHAN: **Devlet ve Hukuk Üzerine Yazılar** içinde, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1996, s. 68-84.

GÖNENÇ, Levent: "Hükümet Sistemi Tartışmalarında 'Başkanlı Parlamento Sistem' Seçeneği", **Güncel Hukuk**, S.44, 2007, s. 39-43.

HAKYEMEZ, Yusuf Şevki: **Yeni Anayasada Türkiye'nin Hükümet Sistemi**, SDE Anayasa Çalıştayları-3, Ankara, Eylül 2011.

HAKYEMEZ, Yusuf Şevki: “Hükümet Sistemi Arayışları ve Yeni Anayasa”, Ece GÖZTEPE ve Aykut ÇELEBİ: **Demokratik Anayasa** içinde, Metis, 2012, s. 270- 297.

JRÄNKI, Antero: “Presidential Elements in Government: Finland: Foreign Affairs as the Last Stronghold of the Presidency”, **European Constitutional Law Review**, V.3, No.2, 2007, s. 285-306.

JUNGAR, Ann Cathrine: “**The Finnish Presidential Election: An Office in Transition**”, <http://balticworlds.com/an-office-in-transition/>, (ET:22.2.2012).

KALAYCIOĞLU, Ersin: “Siyasal Rejim Tasarımı ve Demokrasi”, **İktisat Dergisi**, S. 338, 1999, s. 5-20.

KULOVESI, Kati: “International Relations in the New ‘Constitutiton of Finland’”, **Nordic Journal of International Law**, 69, 2000, s. 513-522.

LJHART, Arend: **Çağdaş Demokrasiler, Yirmibir Ülkede Çoğunlukçu ve Oydaşmacı Yönetim Örüntüleri**, (Çev.) Ergun ÖZBUDUN, Ersin ONULDURAN, Türk Demokrasi ve Siyasi İlimler Derneği Ortak Yayını, Ankara.

NOUSIAINEN, Jaakko: “Finland: Ministerial Autonomy, Constitutional Collectivism and Party Oligarchy”, (Eds.)Michael LAVER-Kenneth A.SHEPSLE, **Cabinet Ministers and Parliamentary Government** içinde, Cambridge University Press, New York,1994, s. 88-105.

NOUSIAINEN, Jaakko:“**The Finnish System of Government: From a Mixed Constitution to Parliamentarism**”,<http://www.om.fi/en/Etusivu/Perussaannoksia/Perustuslaki>, (ET:4.5.2009).

NOUSIAINEN, Jaakko: “From Semi Presidentialism to Parliamentary Government: Political and Constitutional Developments in Finland”, **Scandinavian Political Studies**,V.24, No.2, 2001, s. 95-109.

ÖZSOY, Şule: **Başkanlı Parlamentar Sistem (Cumhurbaşkanının Halk Tarafından Seçildiği Parlamentar Hükümet Modeli ve Türkiye İçin Tavsiye Edilebilirliği)**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2009.

PALOHEIMO, Heikki: “Divided Government in Finland: From a Semi-Presidential to a Parliamentary Democracy, (Ed.) Robert ELGIE: **Divided Government in Comparative Perspective** içinde, Oxford University Press, Oxford, 2001, s. 86-106.

PALOHEIMO, Heikki: “The Rising Power of the Prime Minister in Finland”, **Scandinavian Political Studies**, V.26, No.3, 2003, s. 219-243.

PETROV, Grigory: **Beyaz Zambaklar Ülkesinde (Bir Milletın Uyanışı)**, (Çev.) Prof.Dr. Ali Haydar Bey, Hayat Yayınları, İstanbul, 2003.

RAUNIO, Tapio: “The Changing Finnish Democracy: Stronger Parliamentary Accountability, Coalescing Political Parties and Weaker External Constraints”, **Scandinavian Political Studies**, V.27, No.2, 2004, s.133-152.

SARTORI, Giovanni: **Karşılaştırmalı Anayasa Mühendisliği, Yapılar, Özendiriciler ve Sonuçlar Üzerine Bir İnceleme**, (Çev.) Ergun ÖZBUDUN, Yetkin Yayınları, Ankara, 1997.

SUNDBERG, Jan: “Finland”,**European Journal of Political Research**, S.41, 2002.

SUNDBERG, Jan: “Finland”, **European Journal of Political Research**, S.44, 2005.

SUNDBERG, Jan: “Finland”, **European Journal of Political Research**, S.46, 2007.

ŞEN, İlker Gökhan: “1919’den 2000’e Finlandiya: Anayasal ve Siyasi Gelişmeler”, **DEÜHFD**, C.7, S.2, 2005, s. 227-264.

TELLİ, Kutlay: “Finlandiya’nın 1999 Anayasasıyla Öngörülen Hükümet Modeli”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, C.1, S.2, s.237-255.

TIITINEN, Seppo: “Constitutional Reform in Finland”, **Constitutional and Parliamentary Information:104**,

<http://www.asgp.info/Resources/Data/Documents/NJTCYJXYUTISQLTGG TUUWLCDXVEPCE.pdf>, (ET:26.7.2011).

ULUŞAHİN, Nur: **Saf Hükümet Sistemleri Karşısında İki Başlı Yürütme Yapılanması**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2007.

YAZICI, Serap: **Başkanlık ve Yarı-Başkanlık Sistemleri: Türkiye İçin Bir Değerlendirme**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2002.

1919 Anayasası, Voitto SAARIO, “Finland”, (Eds.) Albert P. BLAUSTEIN & Gisbert H. FLANZ, **Constitutions of the Countries of the World** içinde, Oceana, C.5, New York, 1971.

1999 Anayasası, Finlandiya Adalet Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1999/en19990731.pdf>, (ET:10.5.2009).

Finlandiya Devlet Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, <http://www.president.fi/>, (ET:11/10/2011).

Fin Hükümeti Resmi İnternet Sayfası, <http://valtioneuvosto.fi/etusivu/en.jsp>, (ET:8.9.2011).

Finlandiya Parlamentosu Resmi İnternet Sayfası, <http://web.eduskunta.fi/Resource.phx/eduskunta/index.htx?lng=fi>, (ET:2.11.2011).

Finlandiya Adalet Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası, <http://www.om.fi/en>, (ET:20.11.2011).

Fin Ulusal Biyografi Sayfası, <http://www.presidentti.fi/public/default.aspx?nodeid=41447&contentlan=2&culture=en-US>, (ET:19.07.2011).

“Changes to Government activities as of 1 March”, Hükümet Açıklaması, <http://valtioneuvosto.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedote/en.jsp?oid=351866>, (ET:29.2.2012).

Helsingin Sanomat:

“The Last President?”, <http://www.hükümet sistemi.fi/english/article/The+last+President/1135251330156>, (HT:6.12.2009),(ET:22.2.2012).

“Poll: Majority oppose cutting Presidential powers in foreign policy”,<http://www.hükümet sistemi.fi/english/article/Poll+Majority+oppose+cutting+Presidential+powers+in+foreign+policy/1135251637597>,(HT:24.12.2009),(ET:22.2.2012).

“Government reiterates:Prime Minister and not President to attend EU summits”, <http://www.hükümet sistemi.fi/english/article/Government+reiterates+Prime+Minister+and+not+President+to+attend+EU+summits/1135251231712>,(HT:4.12.2009),(ET:22.2.2012).

“Halonen vehemently opposes government proposals on constitutional reform”,<http://www.hükümet sistemi.fi/english/article/Halonen+vehemently+opposes+government+proposals+on+constitutional+reform/1135256839867>,(HT:14.5.2010),(ET:22.2.2012).

“Presidential authority:committee divided on party lines”, <http://www.hükümet sistemi.fi/english/article/Presidential+authority+committee+divided+on+party+lines/1135250984124>,(HT:24.11.2009),(ET:22.2.2012).

“EU to become part of Finnish constitution”,<http://www.hükümet sistemi.fi/english/article/EU+to+become+part+of+Finnish+constitution/1135252803371>,(HT:11.2.2010),(ET:22.2.2012).

“As President, Niinistö faces unreasonable expectations”,<http://www.hükümet sistemi.fi/english/article/EDITORIAL+As+President+Niinistö+faces+unreasonable+expectations/1329103535426>,(HT:1.3.2012),(ET:4.3.2012).

“Prof.Özbudun yeni anayasa taslağını anlattı”, <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/418069.asp>,(ET:4/10/2011).